

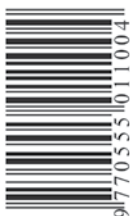
ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

Број 1178 Цена 90 динара 2,5 КМ 15. април 2016. године

ISSN 0555-0114

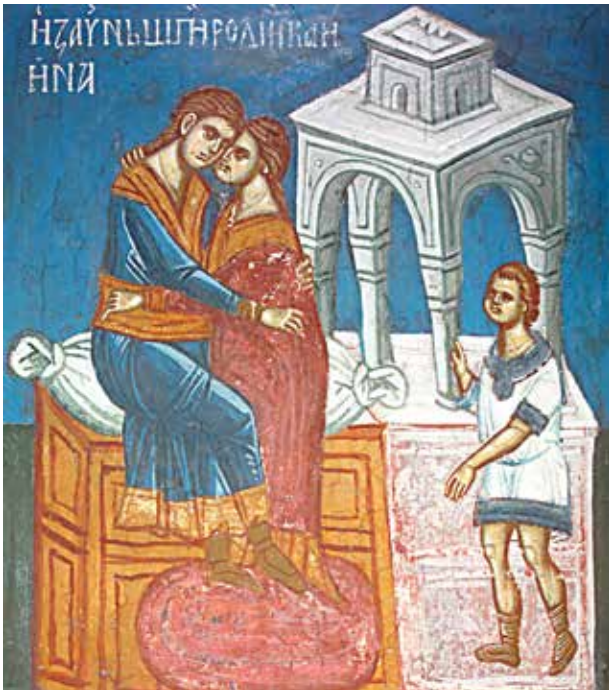
9 770555 011004

У овом броју:

| Поводи: реаговања на Вербићев обрачун са веронауком | Против глобализације
| Ово је питање опстанка | Српска Православна Црква и руска емиграција | Реис-
ул-улема Хамдија Јусуфспахић | Велики пост у нашем животу | Живот и рад Еп.
Николаја | Где је Царство Божије? (Лк. 17, 21) | Језик у светоотачкој мисли |
Старине Призрена | Чуvari сећања Албанске голготе |

Самопроглашене власти из Приштине поново ће истаћи своју кандидатуру за улазак у УНЕСКО и тако покушати да црквено културно наслеђе присвоје и отуђе од Српске Православне Цркве и српског народа. Тим поводом подсећамо читаоце на историју и порекло косовско-метохијских светиња.

Манастир Високи Дечани

Манастир Високи Дечани је православни манастир из 14. века, и налази се у западном делу Косова и Метохије. Овај манастир основао је српски краљ Стефан Урош III Дечански 1327. године. Изградњу је наставио његов син цар Стефан Урош IV Душан до 1335. г., а живопис је завршен 1350. године. Црква се одликује грандиозношћу, као и романичким и раним готичким утицајима. Двадесет великих циклуса фресака представљају највећу очувану галерију српске средњовековне уметности, са преко 1000 композиција и неколико хиљада портрета.

Манастир је преживео рат и бомбардовање (1998–1999) и погром (2004), а братство и данас остаје у сасвим изолованој српској православној енклави окруженој албанским муслиманским становништвом.

УНЕСКО је прогласио манастир Дечани за место светске културне баштине 2004. г., наводећи да су његове фреске једно од највреднијих примера тзв. ренесансе Палеолога у византијском сликарству и драгоцен запис о животу у XIV веку.

Млади историчари Немања Девић и Петар Ристановић су у Дечанима у протеклих колико дана прегледали манастирску архиву од Другог светског рата до 90-их, и друге важне изворе за период новије историје овог манастира. Надамо се да ће се можда већ до краја ове године, као резултат њиховог предстојећег рада појавити занимљиве публикације везане за историју Високих Дечана у 20. веку, периоду који још увек није довољно истражен и представљен јавности.

З. Н.

ПРАВОСЛАВЉЕ 1178

4

Активности Патријарха

5

Христос, Син Божији
Прошјореј Џон Мајусијак

6

Српска Православна Црква
и руска емиграција
Обрад Унчанин

8

Поводи: реаговања на
Вербићев обрачун са веронауком
Славица Лазић

12

Реис-ул-улема Хамдија
Јусуфспахић (1937–2016)
др Александар Раковић

14

Велики пост у нашем животу
– други део –
Прошјореј Александар Шмеман

18

Где је Царство Божије?
(Лк. 17, 21)
др Предраг Драгићиновић

20

Живот и рад Еп. Николаја (7)
Извори и утицаји
Радван Биговић

22

Језик у светоотачкој мисли (1. део)
Проф. др Ксенија Кончаревић

25

Старине Призрена
мр Биљана Цинцар Костић

26

Шта нам говоре налазишта?

27

Немам ни станка ни санка
од страха за свој род
Снежана Крућниковић

28

Топлички устанак (7. део)
Долази помоћ из Црне Горе
Анђоније Ђурић

30

Омаж палим прецима
Зорица Нешић

32

Чувари сећања Албанске голготе
Марија Симоновић

35

Свет књиге

40

Наука, уметност, култура...

42

Кроз хришћански свет

44

Из живота Цркве

48

Помозимо обнову
Манастира Лепавина

На насловној страни:

**Страдање Христово – детаљ,
припрата Богородичине цркве
у Студеници, Лонгинова радионица
(живопис из 1568. године)**

Фото: Саша Илић

„Православље – новине Српске Патријаршије“ излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Члан Св. Арх. Синода задужен за надзор над радом
Информативно-издавачке установе Св. Арх. Синода СПЦ
Митрополит црногорско-приморски др АмфилохијеГлавни и одговорни уредник
Презвитер др Александар ЂаковацОперативни уредник
Срећко ПетровићСекретар редакције
Снежана КрућниковићЛектор и коректор
Ана ЈокићФотограф
Ђакон Драган С. ТанасијевићЧланови редакције
Презвитер др Оливер Суботић,
Сања Лубардић, Славица ЛазићИзлази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар
и август двојно. Годишња претплата за нашу земљу је 1700
динара, полугодишња 850. Појединачни примерак 90 динара.
Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске
Патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун.Уплате не слати поштанском упутницом!
Не слати девизне чекове!Годишња претплата за иностранство:
Обична поштом је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35GBP;
авионом: 90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.Информативна служба:
Текући рачун динарски број:
145-4721-71 Марфин банка
Далматинска 22 Београд
Текући рачун девизни број:
Intermediary Deutsche Bank GmbH,
Frankfurt/M (BIC DEUTDEFF)
Account with inst: 935-9522-10
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKIRSBG)
Beneficiary: RS35145007080000135615
Informativno Izdavska Ustanova Srpske Pravoslavne Crkve,
Kralja Petra 5, Beograd
Charges: For the account of ordering customer

Телефони:

Редакција: +381 11 30-25-116

Маркетинг: +381 11 30-25-113

Претплата: +381 11 30-25-103, 30-25-113, 064 17-83-786

e-mail: pravoslavljje@spc.rs – редакција

pretplata@spc.rs – претплата

pravoslavje.srb ; www.pravoslavljje.rs

web:

Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови достављени
редакцији „Православља“ подлежу анонимној рецензији. Текстови
и прилози објављени у „Православљу“ представљају ставове аутора.Сва права задржана. Свако прештампавање, копирање,
умножавање, објављивање и дистрибуирање целих или делова
ових новина или чланака објављених у њима забрањено је и
представља повреду ауторског права и кривично дело.Графичка припрема, слог и прелом: Срећко Петровић
Штампа: „Политика“ А. Д.Дистрибутер: „Polydor“ д.о.о.,
Ломинка 11/3/9, 32300 Горњи Милановац
тел/факс. 032/717-322, 011/2461-138CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222 (497.11)
ISSN 0555-0114 = Православље
COBISS.SR-ID 16399106Православље се штампа уз помоћ Управе
за сарадњу с Црквама и верским заједницама
Владе Републике СрбијеГрафичка припрема овог, 1178. броја Православља, завршена је
у уторак, 12. априла 2016. године у 10.00 часова, када је
у штампу предат овај број новина Српске Патријаршије.

Званични приједи

Његова Светост је примио 24. марта 2016, др Диу Надер де Ел-Андари, амбасадорку Венецуеле у Београду. Пријему су присуствовали и Митрополит црногорско-приморски Амфилохије, администратор Епархије СПЦ за Јужну и Централну Америку, као и Дарвин Кастиљо, конзул.

Патријарх Иринеј је примио 25. марта 2016, у Патријаршији српској у Београду Александра Вучића, председника Владе Републике Србије. Пријему су присуствовали и Епископ бачки др Иринеј, министар правде Никола Селаковић и саветник премијера Владимир Божовић. Премијер и Патријарх су оценили да су односи државе и Српске Православне Цркве добри. Вучић је исказао захвалност СПЦ на томе што помаже опстанак и обједињује српски народ и ван граница наше земље.

Извор: srbija.gov.rs

Свјатјејши је примио 28. марта 2016, Слободана Малдинија, архитекту, који је га је упознао са својим предлогом пројекта меморијалног центра Доња Градина у Републици Српској. Пријему су присуствовали и Епископ славонски Јован, председник Одбора за Јасеновац Светог Архијерејског Сабора, и јереј Владимир Вранић.

На УО Фондације „Патријарх Павле“

У Патријаршијском двору у Београду 24. марта 2016, одржана је редовна седница Управног одбора Фондације „Патријарх Павле“, којом је председавао Патријарх Иринеј у својству председника.

У Вождовачком храму

У Храму Св. цара Константина и Јелене на Вождовцу, Евхаристијским сабрањем, 27. марта 2016, началствовао је Патријарх Иринеј.

Исповест свештенства првог београдског намесништва

Патријарх је служио 1. априла 2016. Св. Арх. Литургију Пређеосвећених Дарова у Храму Вазнесења Господњег у Београду. Овом приликом обављена је исповест свештенства првог београдског намесништва. Уследио је братски састанак свештенства овог архијерејског намесништва.

У Храму Св. Александра Невског

Свјатјејши је служио 3. априла 2016. Св. Арх. Литургију у Храму Св. Александра Невског у Београду.

У Куршумлији

Патријарх Иринеј је посетио 5. априла 2016. манастир Св. Николе у Куршумлији. Дочекао га је Епископ рашко-призренски Теодосије, заменик Епископа нишког, са свештенством. Након обиласка светиње, у просторијама манастира одржан је радни састанак Одбора за обнову Немањине задужбине, коме су присуствовали и директор Канцеларије за вере у Влади Србије Милета Радојевић, директорка Завода за заштиту споменика из Ниша Елена Васић Петровић са сарадницима и други. Након посете Храму Преображења Господњег у Пролом Бањи, Свјатјејши је присуствовао промоцији књиге *Тојличка епископија* аутора мр Радоја Костића, и отворио изложбу *Прва велика обнова манастира Свештој Николе у Куршумлији, седишта некадашње Тојличке епископије*, коју прати и истоимена публикација.

У Богородичиној цркви

Његова Светост је служио 7. априла 2016, на празник Благовести, Св. Арх. Литургију у Храму Рођења Пресвете Богородице у Земуну.

– У сусрет Страсној седмици и празнику Васкрсења Христовог –

Ко је Господ Исус Христос?

Ко је Господ који је пострадао и васкрсао за нас?

Распеће Христово: са леве и десне стране налазе се првоврховни апостоли Петар и Павле, Ставротика (Монрополи Ставротика), X век (извор: ruicon.ru)

Христос, Син Божији

Професор Цон Маџусијак

Питање:

Називамо Исуса Христа Сином Божијим. То је уобичајени израз. Шта се заправо заиста подразумева под тим?

Одговор:

Православна Црква верује да је Исус Христос потпуни човек, да је Он истински човек. Али, као православни хришћани такође верујемо у то да Христос није „само човек“, већ да је Он вечни, божански Син Божији.

Под тим подразумевамо да је од вечности, пре стварања свега што постоји, постојао Бог, беспочетан, на начин несхватљив човеку, потпуно изван граница времена и простора. У овом савршенству божанског постојања, Бог Отац је одувек са собом имао свог божанског Сина и свога Светога Духа. И Син и Дух Свети су тачно оно што Бог Отац јесте, наиме савršени, непроменљиви, свагда постојећи, безвремени, несмествиви, изнад људског схватања, итд. Једном речју, оно што можемо да кажемо или да појмимо о Богу Оцу, може се рећи и схватити и о Сину (званом такође и Слово, Реч, Логос, Премудрост, и Слика Божија) и о Духу Светоме.

Тако, постоји божанска Тројица, и свака од Личности Тројице је оно што су остале Личности, у савр-

шеном јединству и савршеној међусобној заједници. То су Отац и Син и Свети Дух: Пресвета Тројица.

Верујемо да је предвечни, божански и савршени Син Божији Онај који је као човек рођен од Дјеве Марије и на земљи поживео као Исус из Назарета, Месија (Христос) Израилев и Спаситељ света.

Стога православни верују да је Исус Христос потпуни човек и потпуни Бог; Син Божији и Син Човечији, један и исти Син.

Као јединствена богочовечанска личност, Христос спашава свет учењем апсолутне божанске истине, праштајући грехе људима и целога свету, страдајући и умирући на крсту као невин, добровољно и неправедно – да би био са онима који страдају и умиру, васкрсавајући из мртвих, уздижући нашу човечност до Бога како би је учинио божанском заувек, и шаљући Духа Светога људима који верују – како би могли да поучавају и чине исте оне ствари које је сам Христос учио и чинио... да би и они сами могли бити, једном речју, синови Божији у Њему.

Изворник: Fr. John Matusiak, „Christ, the Son of God“, <https://oca.org/questions/teaching/christ-the-son-of-god>.

Превод са енглеског:

Снежана Крујинковић и Срећко Пејчковић

Отворена изложба архивских докумената „Српска Православна Црква и руска емиграција (1920–1940)“

Српска Православна Црква и руска емиграција

Усвечаној сали Дома Војске Србије у Београду отворена је редовна годишња изложба архивских докумената из Архива Српске Православне Цркве на тему „Српска Православна Црква и руска емиграција 1920–1940. године“. Аутор изложбе и пратећег каталога је Радован Пилиповић, директор Архива СПЦ. Рецензенти каталога су др Алексеј Тимофејев (Филозофски факултет у Београду) и др Мирослав Перишић, директор Архива Србије. Ова архивистичка изложба се састоји од 121 експоната (докумената, фотографија, плаката, летака и новина). Изложба је посвећена 80-годишњици упокојења великог руског архијереја, Митрополита кијевског и галицког и предстојатеља Руске Православне Заграничне Цркве Антонија Храповицког (1863–1936).

Руска емиграција на Балкану представља историјски феномен који последњих деценија све више привлачи пажњу историчара.

Иако су радови на ову тему бројни, а многи од њих се одликују квалитетом и истраживачким резултатима, некоришћени архивски извори увек изнова бацају ново и јарко светло на поједине аспекте. Управо је такав случај са архивском грађом из Архива Српске Православне Цркве, која је истраживачима и проучаваоцима прошлости готово непозната.

Канонски простор Српске Православне Цркве обећавао је многоструку повољност, како из историјских разлога дубоких српско-руских духовних веза, тако и из они практичних. У вези са дру-

гим, уживајући српско гостопримство, православна руска јерархија је могла слободније да исказује своје политичке ставове. Православна јерархија избеглих Руса пред комунистичким превратом формирала је посебну црквену организацију која је имала своје одређено уређење проистекло из специфичности канонског положаја.

Патријарх српски Варнава (1930–1937) био је прави покровитељ руске црквене емиграције и руских избеглица уопште. Као руски ђак, васпитаник Санктпетербуршке духовне академије примио је монашки постриг 1905. године из руку тадашњег ректора Архиепископа Сергија Страгородског, потоњег заменика мјестољубитеља патријарашког трона у Москви (1927–1936), патријарашког мјестољубитеља (1936–1943) и патријарха руског (1943–1944). Исто тако, Патријарх Варнава је добро познавао

Митрополита Антонија Храповицког још из година пре Првог светског рата. Положај Руске Цркве у целини га је погађао, а његова посредничка улога у мирењу црквених представника руског Зарубежја била је искрена и добронамерна (1935). Такође, и прогони религије у Совјетском Савезу су били предмет првог патријарховог обраћања српској пастви, и то о Божићу 1930. године:

Руска емиграција, руско свештенство, богослови и верници донели су православним Србима своју особиту побожност, вековима освештану и обичајима потврђену. Та специфична „руска душа“ уткала се у живот уједињене и обновљене Српске Патријаршије у XX веку, потврдивши још једном да су српско-руске црквене везе нераскидиве, потврђене као пријатељске, и у тешком времену за оба народа као што је то био XX век.

У попуњеној сали Дома Војске Србије окупљенима су се обратили директор Медија центра „Одбрана“ Војске Србије пуковник Стевица Карапанџин, аутор изложбе и Његова Светост Патријарх српски Господин Иринеј. Овом изложбом се показује део необјављене грађе централног архива наше помесне Цркве који се односи на важну тему из новијег периода дубоких историјских ве-

за српског и руског народа, „једнокрвне и једноверне браће“, како је подвукао Патријарх Иринеј.

Његова Светост је, такође, истакао питање Архива СПЦ и потребу решавања смештаја у одговарајућу зграду важне архивске документације. Отварању изложбе су присуствовали: Његово Преосвештенство викарни Епископ топлички Господин Арсеније, главни секретар Светог Архијерејског Синода протојереј-ставрофор др Саво Б. Јовић, државни секретар Ненад Нерић, Његова Екселенција амбасадор Русије у Србији Александар Чепурин, протојереј-ставрофор Петар Лукић.

У културном делу програма на самом отварању наступили су хор Првог београдског певачког друштва, који је изводио духовне песме, и Црквено-дечији хор „Орлић“ из Батајнице, који се публици представио извођењем свечане руске песме „Поћи ћемо по пољу на коњу“. Директор Медија центра „Одбрана“ Војске Србије пуковник Стевица Карапанџин говорио је о односима Срба и Руса уочи, за време и непосредно после Првог светског рата. О самој тематици изложбе и изазовима рада Архива СПЦ говорио је аутор изложбе и директор истог Радован Пилиповић. Његова Светост Патријарх српски Господин Иринеј истакао је важност историјских подсећања, предочивши какве напоре чини Српска Православна Црква да реши адекватан смештај архивске грађе као културне баштине.

За даље напредовање Архива Српске Православне Цркве нарочито је значајно што су се на по-

жив присуствовању овом важном догађају одазвали представници струке, дошао је већи број запослених из Архива Србије, Архива Југославије, Архива Републике Српске, Историјског архива Београда и других регионалних архива наше земље. Били су присутни: директор Архива Републике Српске мр Бојан Стојнић, затим директор Војног Архива пуковник Милорад Секуловић, директор Историјског архива Београда Драган Гачић, директорка Међуопштинског Историјског архива у Чачку Лела Павловић, као и заменица директора Архива Југославије Лилијана Ратковић-Трифунковић. Поменути институције помажу централном архиву наше помесне Цркве да превазиђе тешкоће у којима се налази, односно да архивистичка делатност у правом смислу заживи под црквеним сводовима.

Обрад Унчанин

Поводи: реаговања на Вербићев обрачун са веронауком

На страницама *Православља* настављамо полемику са српским министром просвете Срђаном Вербићем који је најавио редукцију и укидање часова веронауке у нашим школама.

Против глобализације

академик АНУРС, Слободан Реметић, дијалектолог,
главни уредник Српског дијалектолошког зборника САНУ

Укидањем веронауке би се лакше остваривали циљеви политике усредсређења на ружичасту будућност, уз запостављање вредности захваљујући којима су Срби и опстали у вековима робовања

Богато раније, а и новије искуство говори да Срби немају среће са реформама. Не носимо се плодовима већ помало заборављене „привредне реформе“, затим оне већ давне реформе у школству, не знамо шта да радимо са тековинама Болоњске декларације, која нам, општи је утисак, разара добар систем универзитетског образовања, а суочавамо се и са предлозима за смањење часова недавно уведене веронауке у школама. Иза најновије „реформе“ у школству стоји више прозирних разлога. Обезбоженим човеком лакше је манипулисати, придобити га за неку своју идеју. „Демократска“, западна цивилизација својевремено нам је замерала због потпуног искључивања веронауке из школског система, а данас је национални, етнички печат српске духовности сметња истим снагама у намери тоталне глобализације, дакле и у домену духовности.

Свима, а нарочито онима који су се рађали и стасавали у верски хетерогеним срединама јасно је да религија није само однос према Богу, једном и једином за све, него филозофији живљења у целини, однос према овоземаљском и загробном животу, да су, примера ради, муслиман атеиста и православца атеиста у суштини – два различита света.

У времену опште подељености и разноликих раслојавања плебисцитно се изјашњавамо да жи-

вимо у дубокој духовној кризи. Управо је веронаука спасоносна прилика бар ублажавања погубних, још увек несагледаних последица идеолошке револуције. Да нам се бар више не понове приче сличне онима како је „партија одлучила да рехабилитује Светог Саву“. Неговање и озбиљније оживотворење духовних вредности свакако не погодује ни однарођеном, боље рећи наднарођеном мањинском, али све моћнијем слоју тајкуна и других, њима сродних економских сведржитеља. Укидањем веронауке свакако би се лакше остваривали циљеви политике усредсређења искључиво на – захваљујући помоћи „западних пријатеља“ – ружичасту будућност, уз запостављање тековина прошлости, вредности захваљујући којима су Срби и опстали у вековима мучног робовања. Међу темељима тога задивљујућег самоодржања издвајају се вера, односно Светосавље, и косовска епопеја. Косово је најскупља српска реч, а Свети Сава вековима укућанин свакога српског дома. У највећим забитима и најнеписменији знају ко је народ, „док су свеци земљом одили“ научио да оре „на обе стране“, да се чунак у разбоју „протура и там и вам“, знају ко је заслужан за прозоре на кућама. О боравку највећег народног учитеља и просветитеља широм српског етничког и језичког простора сведоче локални именослови. Највећем

своме светитељу Срби се клањају док жеђ гасе на Савиним водама, предах од напорног пута праве на Савиним почивалима, док пролазе поред Савиних пећина, Савиних кукова.

Примерено осмишљена веронаука у младе душе, на време, уграђује давно, на искуству минулих генерација и нараштаја, избрушен кодекс понашања, хијерархију вредности, водиљу у свакодневном животу појединца, породице, братства, племена, народа. Враћање духовности за собом носи можда и највреднији дар: окупљање породице, дружење са најближима.

Веронаука је најпозванија адреса да се најмлађима, националној будућности објасни практични значај обреда који произилазе из владања по Божијем закону. Морамо очувати поново враћену прилику да најмлађи благовремено сазнају значај мирбожења, а тиме и праштања, у она три дана Божи-

ћа. Морамо очувати место и модел организованог тумачења значаја крштеног кумства, светиње која се не сме одбити, да најмлађи на време схвате порекло и тежину изреке „Бог на небу, кум на земљи“, да им се објасни порекло сазвежђа Кумова слама. Временом, бар елементарно верски описмењен и обожен појединац ће у поштовању кумства препознати моћно, најмоћније средство код решавања конфликтних ситуација, па и оних најтежих деликата, који се дословце топе под тежином чињенице да су се две стране у сукобу окумиле. Јучерашњи почетник у школи веронауке ће схватити смисао приче о старцима који су идући селом говорили: „Помози Бог, кумова њиво“, „Помаже Бог, кумова ограда“. Озбиљним садржајем програма веронауке будући домаћини, главе породице разумеће и значај крсне, као и сеоске славе, у народу схваћене као обавеза темељног чишћења, уређења куће и окућнице, као императив, изнедрен и из престижних побуда, да се село покаже у најлепшем светлу, да служи као узор другима. Најмлађе треба учити, саветовати да бар једном у недељи пођу у цркву и присуствују богослужењу, а временом ће они сагледавати димензију вековног одласка и најсиромашнијег ратара у дотрајалој одећи и обући, искрпљеној али чистој, једном недељно у храм Божији.

Упрошћена пројекција, која, уосталом, води избрушеним пословицама, чврстим закључцима, па и аксиомима налаже једно пригодно поређење. Брзу храну, разне хамбургере и њима сличне сендвиче лакше ћете пласирати на тржишту ако укинете традиционалну домаћу кухињу. Све агресивнија и свеобухватнија глобализација за собом неминовно повлачи запостављање до потпуног затирања националних, како материјалних тако и духовних, вредности. Ово друго је, разуме се, погубније и судбоносније по национални идентитет, интегритет и континуитет.

Градиво већине предмета опште садржине, из природних наука до-

Заштитник грађана није против веронауке

Реаговање Заштитника грађана на интервју са др Мишом Ђурковићем објављен у *Православљу* бр. 1177

Поштовани,

У вашим новинама уважени др Миша Ђурковић изнео је у тексту „У одбрану права на васпитавање наше деце“, који је некако потписала и Славица Лазић, одређене констатације које желимо да демантујемо. Др Ђурковић пише о „иницијативи“ из „канцеларије Омбудсмана“ која, наводно, „инсистира на смањивању броја обавезних часова што би, пре свега, требало да иде на уштрб укидања веронауке“. Разумевши из остатка текста да је уважени аутор желео да каже „у правцу“, а не „на уштрб“, желимо да истакнемо да Заштитник грађана (познат и као „омбудсман“), није поднео никакву иницијативу, а да оно што јесте урадио никако нема за циљ укидање веронауке. Заштитник грађана је утврдио, по притужби већег броја родитеља, да број часова које у пракси похађају деца превазилази број часова који је изричито прописан законом. Утврђујући ту незаконитост као пропуст надлежних органа, Заштитник је тражио да се стварно стање усклади са законом (или закон измени), што верујемо да је неспорно и логично решење сагласно уставном одређењу Републике Србије као земље у којој постоји владавина права. Ни једног момента овај орган није тражио, чак ни сугерисао, да од свих предмета треба укинути веронауку, нити би то икада учинио. Акт Заштитника грађана којим је утврдио пропусте објављен је, као и сви други случајеви, на званичној презентацији Заштитника грађана и није тешко, ако неко сумња, проверити шта у њему заиста пише.

Заштитник грађана изузетно вреднује став др Ђурковића о потреби изучавања етике (мада не као алтернативе веронауци – и иначе не сматрамо да су грађанско васпитање и веронаука сада правилно стављене у алтернативни однос – једно не би требало да се схвата као искључивање другог, на шта појам „алтернатива“ упућује). Ово стога што норме права, на којима се у последње време у јавности јако инсистира, нису довољне да одреде и усмере понашање људи, поготово не да васпитају децу. Правне норме су надградња друштвених норми, а не замена за њих. Оне по правилу грађанима одређују оно што се не сме, док оно што је пожељно, добро понашање треба да проистекне из људских вредности. Оне се, пак, учвршћују етиком, културом, уметношћу, традицијом, веронауком... и свако их црпи из неких, или свих тих извора према својој личној, породичној и друштвеној мери. Образовање треба да понуди што више таквих извора, а не мање. Међутим, и у томе се слажемо са др Ђурковићем, то треба чинити не простим гомилањем часова (што је суштина интервенције Заштитника грађана према образовном систему), већ унапређењем њиховог квалитета. Жалимо, међутим, што је др Ђурковић антитезу својим размишљањима нашао у наводним, а у ствари измишљеним, непостојећим ставовима и циљу Заштитника грађана.

Стручна служба Заштитника грађана

словце свих, доступно је и путем интернета, за разлику од садржаја из домена историје, језика и књижевности, писане и неписане баштине, обичаја, штива духовне провенијенције, који носе „локал-

ни“, самосвојни национални белег. Укидањем веронауке поново се стављају препреке повратку коренима, путу на коме смо и опстали као народ. На културну европску сцену вратили смо се у деветна-

естом веку, након изласка из вишевековног тунела мрака, носећи у наручју своје вредности међу којима духовности припада часно место. Очување веронауке је питање не само националног достојанства, него и националног опстанка. Смемо ли се одрећи онога захваљујући чему смо се одржали као народ?

Укидање веронауке води препуштању своје будућности другима да је усмеравају и њоме манипулишу у складу са својим интересима. Тиме би се додатно доприносило растакању националног бића, а посустајање и посртање у домену духовности за собом повлачи и напуштање обичаја, најпоузданијег чувара националног идентитета и континуитета. Нужно је призвати у сећање стару српску народну пословицу: „Боље је да пропадне село него у селу обичај“. Иза најважнијих обичаја диљем Српства стоји Светосавље преточено у свакодневну животну водиљу.

Имам пуно разумевање за култ записа, старих стабала светог дрвета, од којег нико, не дао Бог, не би узео поломљену грану да спали. Ти храстови су, у служби богомоља, светиња, чували и очували село, наш идентитет и континуитет. И још нешто. За све цркве и храмове, од Студенице и Жиче до данас, зна се ко их је подизао, чија их је рука градила, а храст је – од Бога, дар Свевишњег! Лично, и кад бих хтео – не бих смео порушити онај храст што га недавно уклонише моторне пиле и багери на коридору не сећам се већ коме!

Наша вера је национална вера, срећно укомпонована мешавина хришћанских и паганских обичаја. Ми овакви, „верски неутегнути“, мерено аршинима Западне хришћанске цркве и западне цивилизације у целини, препрека смо глобализацији. Ми пијемо са Савине, а не папине воде, одмарамо се на Савином, а не на папином почивалу. Без Светосавља нас нема, ми смо нико и ништа, стадо без пастира и звона. Отуда и та најновија „реформа“ у школству. Све је дириговано, осмишљено...најкраће речено: страшно. Таман да се тргнемо, а оно – опет неке ујединитељске идеје.

Предуслов опстанка нашег народа је враћање својим изворним духовним и етичким вредностима, темељима вишевековног истрајавања и континуитета на балканској ветрометини. Свесно или несвесно укидање веронауке у школама значи свесно или несвесно деловање против виталних интереса и опстанка свога народа. „Прилику“ за тако нешто, даће Бог, неће „искористити“ ни наша, а ни будуће генерације. ■■

Веронаука добро испуњава свој задатак

проф. др Љубиша Мишировић,
Факултет филозофских наука у Нишу

Православље јесте стожер нашег идентитета и духовне вертикале, али и наш штит против духовне колонизације

Нисам сигуран да ће веронаука бити укинута, јер то није могуће урадити одлуком једног министра. Мислим да је због фундаменталних социолошких и антрополошких разлога нама потребна развијена свест о томе шта је религија и колико нам је важна. Транзициони хаос довео је до социјалног и културног уништавања српског становништва и на озбиљан начин почео деструктивно да делује на формирање национално-културног идентитета. О веронауци можемо разговарати на скупу научника, филозофа и теолога и нећемо дозволити да будемо третирани на бирократско-административни недопустив начин једног министра, који је умислио да може сам да донесе одлуку у ком ће обиму постојати веронаука као предмет у наставном програму.

Чак и стара идеја проистекла из духа грађанске револуције о одвајању школе и цркве, вере и нације, није говорила да је религија пука репродукција свештеничког и теолошког учења, већ она има дубоко антрополошко утемељење и везана је за настанак народа и развој човекове личности. У том смислу требали би да пресаздамо наш однос према филозофији религије и науке, уметности и свести на основама нове синтезе. Њиховим сажимањем обезбедићемо нов облик хуманистичког погледа на савремени развој човека и наше цивилизације. Министар заборавља да је религија значајна и због схватања културе, посебно код наших најмлађих. Народи ће се у будућности више препознавати по културном бечугу, а не по технолошкој моћи. Мислим да се религија, када разговарамо о формирању културних образаца, мора узети у обзир као део традиције, као живући елемент не само наше традицио-

налне свести, него и као елемент интеграције друштвених група у односу на савремене изазове.

Православље јесте стожер нашег националног идентитета и духовне вертикале, али и наш штит против духовне колонизације. У савременој Русији имате групу корпоративних организација у којима је радила група научника са циљем да се у условима разореног комсомолског друштва обезбеди стабилизација и интеграција људи у хришћанску традицију, како би се превладала та културна аномалија. И ми смо из комунистичког једноумља ушли у друштвену фазу која треба да претпоставља респект свега онога што је традиција. Модерном младом човеку потребно је оно што је најбоље из традиције и из урбаног, модерног света.

Веронаука је добро испунила свој задатак и отворила младе личности за оно најбоље из њиховог националног предања, без чега не могу да разумеју савременост и схвате будућност. Глобализација у којој живе наша деца отворена је за нови империјални светски поредак, за неоколонијалну културу, као дух окупације. Због свега тога не смемо допустити укидање веронауке. Постоји огромна опасност за младе нараштаје да одрасту без икаквих сазнања о свом идентитету. Религија не значи заробљавање. Ако се добро постави у настави, она може значити нову врсту социјализације личности, јер ће на часовима подучити децу о милосрђу, о солидарности и осталим вредностима које су се данас изгубиле. Вера је јако важна за одржање српског народа. Без вере смо препуштени културној хегемонији која иде од доминантних глобалних медија који праве мекдонализацију друштва и културе. Ми морамо помоћи младима да спознају свој културни идентитет. Део културе је и религијска култура. Мислим да је веронаука током ових 15 година донела добре резултате. Потребна нам је јасна национална стратегија у области културе, образовања и информисања. ■■

Ово је питање опстанка

хаџи Пећар Божовић, Љумац

Ако деци одузмемо веронауку, изгубиће свест о свом обележју. Када изгубите своје обележје, ви сте онда само број, јединка, организам и ништа више

Мислим да би после ове изјаве морали сменити министра Вербића. Да ли он зна ко је био наш први министар за културу? Да га подсетим, био је то први Архиепископ српски Свети Сава, Растко Немањић. Да ли је министру познато колико велики значај у сликарству, у књижевности, у музици, у целокупној нашој цивилизацији има познавање Библије као мотива? Да ли треба да га подсећамо на велика дела највећих сликара, музичара, писаца чија је инспирација био Бог? Не може се једним декретом укидати право на веру, право на познавање православља које нас је одржало и које треба да нас повеже, које је наша саборност јер Срба нема само у Србији, него и у другим земљама, на другим континентима. После деценијског атеизма, деца су почела нешто да сазнају о својој традицији, а сада хоће да им то одузму. Ударили су на најважније ствари – на породицу, на школство а сада и на веру. Министар је свој поход на уништавање српског образовања отпочео отказима у просвети?! У полуписменој Србији, коју треба описменити, треба уништити просветни кадар, а задржати хорде запослених по институцијама које нико не зна чему служе, где запошљавају своје рођаке, пријатеље и присталице исте партије.

Апелујем на целокупну културну јавност да дигне глас, јер је ово питање опстанка нашег народа! Министри који наговештавају укидање веронауке, у скупштини изгласавају срамних 0, 6% буџета за културу. Са којим образом се сликају на теле-

Фото: К. Каменов (24sata.rs)

визији поред наших талентованих ђака који освајају медаље у свету и изговарају – „Ви сте понос Србије!“, да би их заборавили како се угасе камере. Та деца ускоро оду у свет коме је потребно њихово знање, јер се овде води културна политика заглупљивања народа и истребљења националне утемељености.

Најава укидања веронауке проистекла је из главе некога ко спроводи тенденцију глобалног неоробовласничког друштва, што је тенденција у целом свету. Не можемо бринути о целом свету, али можемо бринути бригу о себи зато што смо угрожени. Министру не сметају ријалити програми који су културна ракана, њему смета Бог? Вербићу смета да се деца образују, да сазнају о својој вери и свом народу нешто, да постану будући чланови хуманог друштва, а не будући чланови партије.

Ако деци одузмемо веронауку, изгубиће свест о свом обележју. Када изгубите своје обележје, ви сте онда само број, јединка, организам и ништа више. На то хоће да нас сведу. То је та политика глобалног робовласничког друштва.

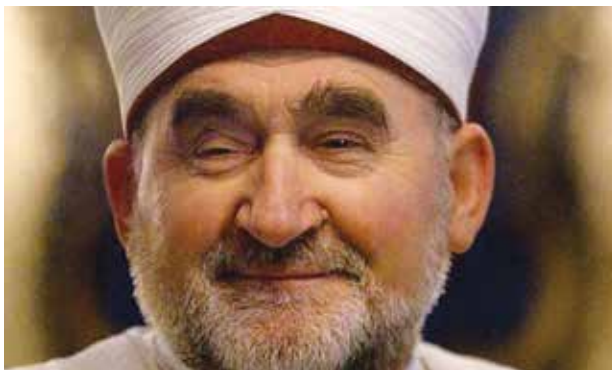
Приредила Славица Лазић ■■

Реис-ул-улема Хамдија Јусуфспахић (1937–2016)

др Александар Раковић

Дугогодишњи муфтија београдски Исламске заједнице Југославије, а потом муфтија београдски, реис-ул-улема и доживотни почасни реис-ул-улема Исламске заједнице Србије Хаци Хамдија ефендија Јусуфспахић преселио је на Ахирет 31. марта 2016. у Београду у 79. години живота.

Ценаза намаз је обављена 1. априла 2016. у Бајракли џамији, а одмах потом реис-ул-улема Хамдија Јусуфспахић је упопан испред Шејх-Мустафиног турбета, покрај Студентског парка у Београду.

Ценаза намазу и упоку су присуствовали председник Републике Србије Томислав Николић, принц Александар Карађорђевић, Епископ топлички Српске Православне Цркве Арсеније Главчић, реис-ул-улема Исламске заједнице Србије Адем Зиклић, рабин Јеврејске заједнице у Србији Исак Асиел, генерални викар Београдске надбискупије Римокатоличке Цркве фра Леополд Рохмес, градоначелник Београда Синиша Мали, министар рударства и енергетике Републике Србије Александар Антић, директор Управе за сарадњу с црквама и верским заједницама др Милета Радојевић, бројни дипломатски кор и многобројни грађани Београда који су дошли да испрате великог пријатеља.

У име Српске Православне Цркве телеграме саучешћа породици Јусуфспахић и Исламској заједници Србије упутили су Његова Светост Патријарх српски Иринеј и Епископ бачки Иринеј Буловић.

Хамдија Јусуфспахић је рођен 1937. у селу Занесовићи код Бугојна, у Краљевини Југославији, од оца Османа и мајке Латифе. Завршио је медресу у Сарајеву, а већ током школовања ступио је на дужност имама.

Као један од најбољих ученика, перспективних имама и талентованих кандидата за високо школовање добио је прилику да буде међу првих пет Југословена муслиманске вероисповести који су 1963. као стипендисти отишли на студије исламске теологије на Ал-Азхар универзитету у Каиру. То је било време када су Југославија и Египат, као оснивачи Покрета несврстаних, учвршћивали пријатељске везе кроз које су најбољи југословенски студенти постајали својеврсни академски амбасадори своје земље.

Хамдија Јусуфспахић је био први Југословен који је завршио исламску теологију на Ал-Азхар универзитету, најугицајнијем универзитету у муслиманском свету. У академском смислу Хамдија је тако „освојио Каиро“, али је Хамдијино срце у Каиру освојила његова колегиница Набила, Арапкиња из Египта. Њих двоје су се 1967. венчали у Каиру, а исте године су стигли у Београд где је Хамдија започео верску службу као имам и муфтија београдски Исламске заједнице Југославије.

Хамдију је у Београду дочекала закључана Бајракли џамија, јер верски живот муслимана у главном граду Југославије тада практично није постојао. Стога је морао да уложи много труда да окупи заједницу и поново успостави духовну делатност муслимана у престоници. С тим у вези његов долазак у Београд сматра се по-

четком нове епохе у животу исламске заједнице у Београду и Србији. Поред тога, млади брачни пар Јусуфспахић је унео још једну новину у живот југословенских муслимана. Наиме, Набила Јусуфспахић је прва жена исламски теолог у Југославији.

Хамдија и Набила Јусуфспахић су родитељи синова Мухамеда и Мустафе и ћерке Муне.

Њихово троје деце им је подарило седморо унучади. Сво троје деце су, као и њихови родитељи, такође завршили студије на Ал-Азхар универзитету у Каиру. Обојица синова су високи верски службеници. Мухамед Јусуфспахић је муфтија србијански, заменик реис-ул-улеме Исламске заједнице Србије, а ускоро преузима дужност амбасадора Републике Србије у Саудијској Арабији. Мустафа Јусуфспахић је војни имам и мајор Војске Србије.

Историјска улога ефендије Хамдије Јусуфспахића није се ограничила само на скоро 25 година духовног живота и рада у безбрижном београдском миљеу социјалистичке Југославије. Када је 1991. почео жалосни распад наше земље, Хамдија Јусуфспахић је доказао да у најтурбулентнијем времену велики људи могу да имају још веће улоге. Његов допринос очувању мира, културе дијалога и верског склада у Републици Србији – током тих тешких година – био је немерљив. Био је међу многима који нису крили тугу што се распала наша велика и достојанствена земља, али и међу онима који су указивали на праве креаторе југословенске трагедије.

Тим поводом Хамдија Јусуфспахић је говорио: „Ја сам и сада Југословен, неки кажу југоносталгичар. Јесам, искрено. Сада жалим Југославију, јер је била земља свих. Поштом Србију, као и Хрватску, Словенију, Македонију, Босну, али најдраже

**Високоуваженом муфтији београдском
Мухамеду Јусуфспахићу
Београд**

Високоуважени господине муфтијо,
Поводом упокојења почасног реис-ул-улеме Исламске заједнице Србије и дугогодишњег београдског муфтије Хамдије Јусуфспахића, и Вашег драгог родитеља, Вама, уважени муфтијо, и преко Ваше личности, свима верницима Исламске заједнице Србије, у име Српске Православне Цркве и у Наше лично име упућујемо изразе Нашег најискренијег саучешћа.

Српска Православна Црква је имала искреног пријатеља у лику блаженопочившег муфтије и заједнице окупљене око њега, а благодарни смо особито за муфтијино безрезервно залагање за искрене и добре међуљудске односе, нарочито за мир и благостање међу свима људима добре воље у Србији, без изузетка, у једном посебно изазовном времену за народе Србије.

У лику блаженопочившег муфтије Исламска заједница Србије је изгубила великог и мудрог човека, али је утеха наслеђе које ће, уверени смо, наставити истим путем, а то је пут мира и међуверског разумевања.

С поштовањем према Вашој уваженој породици,

Патријарх српски Иринеј

ми је било када смо били Југославија. Ми смо се интегрисали много раније него Европа, која ради на својој интеграцији, а на нашој дезинтеграцији“.

С распадом социјалистичке Југославије, распадала се и Исламска заједница Југославије. Челници исламских заједница у отцепљеним републикама, или на просторима који су имали намеру да се отцепе, нелегитимно су 1993. укинули Исламску заједницу Југославије. У њиховом новом поретку није било места за исламску заједницу са седиштем у Београду. Стога се муфтија београдски Хамдија Јусуфспахић латио посла који није био нимало лак: да одбрани поредак у мери у којој је то било могуће. У том смислу се морало ићи корак по корак, с јасном визијом да је муслиманима свих националности потребна јединствена организација у оквиру Републике Србије.

Исламска заједница Србије, на челу с муфтијом Хамдијом Јусуфспахићем, одржала је Сабор у Нишу 1994. којим је успостављен правни континуитет са Исламском заједницом Србије у Социјалистичкој Републици Србији. Исламска заједница Србије је до 2007. обухватала простор цен-

тралне Србије и Војводине, без шест општина Старе Рашке где је деловала отцепљена Исламска заједница Санцака. Сабор Исламске заједнице Србије је у фебруару 2007. усвојио Устав Исламске заједнице Србије којим је она уздигнута у ранг Ријасета за територију Републике Србије, а за реис-ул-улему је именован Хамдија Јусуфспахић. Потом је већина саборника Исламске заједнице Санцака, у октобру 2007, донела одлуку да се обнови рад у оквиру Ријасета Исламске заједнице Србије са седиштем у Београду. За доживотног почасног реис-ул-улему тако уједињене Исламске заједнице Србије именован је Хамдија Јусуфспахић. Његова визија о обједињавању муслимана Републике Србије тиме је практично остварена.

Поводом 45 година од доласка Хамдије Јусуфспахића у Београд, председник Републике Србије Томислав Николић одликовао га је 6. децембра 2012. г. Сретењским орденом

**Часном и уваженом господину
Мухамеду Јусуфспахићу, муфтији србијанском
Господар-Јевремова 11, Београд**

Поштовани ефендијо, драги пријатељу,
Синоћ, одмах по повратку из Женева, сазнао сам за тужну вест да је преминуо Твој драги родитељ, а мој драги и незаборавни многогодишњи пријатељ, глава породице Јусуфспахић, рахметли-Хамдија.

Госпођи мајци, Теби и Мустафи са вашим породицама, родбином и пријатељима, изражавам искрено саучешће у вашем болу због растанка. Утеха нам је у томе што сви ми, и хришћани и муслимани, верујемо да телесно упокојење није коначни растанак и имамо наду на поновни састанак и заједницу љубави у вечном животу.

Завршићу ову поруку саучешћа молитвеном жељом која је по значењу иста у Православљу и у Исламу: нека Свєблаг и Човекољубиви Господ подари његовој души Царство небеско и вечни покој, односно дивни ценет и вечни рахмет!

Одани Ти

Владика Иринеј, Епископ бачки

првог степена „за нарочите заслуге и допринос развоју међуверске сарадње, верске толеранције и достојанствено представљање Србије и њених грађана у иностранству, а посебно у муслиманским земљама“.

Хамдија Јусуфспахић је добротом задужио Републику Србију, Београд, и српски народ. С нама се радовао и с нама је туговао. Био је наш дивни комшија, учитељ и саговорник. Био је наш рођени брат, као што су то његови Јусуфспахићи и братска Исламска заједница Србије.

Пошто је његов печат толико недвосмислен, дубок и јасан, у најкраћем могућем року ваљало би донети одлуку да једна од београдских улица понесе име по реис-ул-улеми и муфтији београдском Хаџи Хамдији ефендији Јусуфспахићу. За Београд би то била част.

– Света Четрдесетница : У сусрет празнику Васкрсења Христовог –

Велики пост у нашем животу

— други део —

Прошореј Александар Шмеман

Не исцрпљује се подвиг поста ни посјећивањем богослужења, ни постом, чак ни молитвом у одређеним временским интервалима. Да би све ово било дјелотворно и осмишљено, мора бити подржано цјелокупним животом. Нужан је „стил живота“, који неће противрјечити појединим подвизима поста и водити „раздвојености“ људске природе.

Христос је нови Адам. Он долази да надокнади губитак који је Адам нанио животу, да поврати човјека истинском животу, и Он такође почне са постом. „Пошто је постио четрдесет дана и четрдесет ноћи, Он најзад огладни“ (Мт 4, 2). Глад је стање у коме постајемо свјесни наше зависности од нечега другог, када хитно и неодољиво имамо потребу за храном, показујући тако да немамо живот у себи. То је граница иза које или умиремо од глади, или, пошто сам задовољио своје тијело, имам опет утисак да сам жив. То је, другим ријечима, вријеме кад смо суочени са коначним питањем: од чега зависи мој живот? Пошто питање није академско, него га осјећам у цјелокупном тијелу, то је такође и вријеме искушења. Сатана је дошао Адаму у рај; он је дошао Христу у пустињу, Он је дошао двојци гладних људи и рекао: једите, јер ваша глад је доказ да потпуно зависите од хране, да је ваш живот у храни. И Адам је повјеровао и јео је, али Христос је одбио ово искушење и рекао: Човјек неће живјети само од хљеба, него од Бога. Он је одбио да прихвати ову космичку лаж, коју је сатана наметнуо свијету, учинивши ту лаж очигледном истином о којој се више не расправља, основном цјелокупног погледа на свијет, науку, медицину, па можда чак и на религију. Учинивши тако, Христос је успоставио однос између

хране, живота и Бога, који је Адам прекинуо и који и ми још увијек кршимо сваки дан. Према томе, шта је онда пост за хришћане? То је наш улазак у учешће у оном доживљају самог Христа, којим нас Он ослобађа потпуне зависности од хране, материје и свијета. Наше ослобођење ни у ком случају није потпуно. Живећи још увијек у палом свијету, у свијету Старог Адама, и будући његовим дјелом, још увијек смо зависни од хране. Али исто као што наша смрт – кроз коју још увијек морамо да прођемо – постаје, силом Христове смрти, пролаз у живот, тако и храна коју једемо и живот који та храна одржава, може да буде живот у Богу и за Бога. Део наше хране је већ постао „храна бесмртности“ – Тијело и Крв самога Христа. Но и свакодневни хљеб, који примамо од Бога, може да буде, у овом животу и у овом свијету, оно што учвршћује наше заједничарство са Богом, а не оно што нас од Бога одваја. Овај преображај може да учини једино пост, дајући нам битни доказ да наша зависност од хране и материје није тотална, није апсолутна. Такав пост удружен са молитвом и благодаћу постаје духован.

Све ово, дубоко схваћено, значи да је пост једино средство којим се васпоставља човјекова истинита духовна природа. То није теоретски него практични изазов великом Лажову који је успио да нас

убједи да ми зависимо једино о хљебу, и да цјелокупно људско знање, наука и егзистенција буду сазиђани на тој лажи. Пост је оповргавање те лажи, такође доказ да је то лаж. Веома је значајно да је Сатана сусрео Христа када је Христос постио. Сам Христос је рекао да Сатана може бити савладан једино „постом и молитвом“. Пост је стварна борба против ђавола, јер је то изазов оном свеобухватном закону који је од њега направио „Кнеза овога свијета“. Стога, ако је неко гладан и установи да стварно може да буде независан од глади, да је може преобразити у извор духовне силе и побједе, тада ништа не остаје од оне велике лажи у којој још од Адама живимо.

Колико смо далеко од обичног разумјевања поста као чисте исхране, као нечега што је дозвољено и забрањено, од цјелокупног оног површног фарисејства! Дефинитивно – постити значи једну једину ствар: бити гладан, или ићи до границе људских могућности које су у потпуности зависне од хране, и будући гладни, да откривамо да ова зависност није потпуна истина о човјеку, да је сама глад, прије свега духовно стање, и да је она у својој крајњој реалности глад за Богом. У раној Цркви пост је увијек подразумјевао потпуно уздржање, стање глади које је доводило тијело до крајњих граница. Овдје ми, међутим, откривамо де је пост

као физички напор потпуно бесмислен без своје духовне основе: „... постом и молитвом“. Ово значи да без одговарајућег духовног напора, без нашег храњења Божанском реалношћу, без поимања наше потпуне зависности само од Бога, физички пост би био заиста самоубиство. Ако је сам Христос био кушан док је постио, ни ми немамо никакве шансе да избјегнемо искушење. Физички пост, ма колико важан, не само да је бесмислен, него је чак и опасан ако се одвоји од духовног напора, од молитве и усредсређења на Бога. Пост је вјештина којом су у потпуности овладели светитељи; за нас би он био опасан ако бисмо почели да ту вјештину упражњавамо без пажње и опрезности. Цјелокупно постно богослужење представља непрестани подсјетник на потешкоће, препреке и искушења која очекују оне који мисле да се могу поуздати само на моћ своје воље, а не на Бога.

Из овог разлога нама је првенствено потребна духовна припрема за постни подвиг. Она се састоји у томе да се молимо Богу за помоћ да наш пост учинимо богоцентричним. Ми треба да постимо Бога ради. Треба да своје тијело учинимо храмом Божије присутности. Морамо поново да успоставимо – оживимо религијско поштовање за тијело, за храну, за сам ритам живота. Све ово мора да буде учињено прије него почне пост, да бисмо, када почнемо да постимо, били снабђевени духовним оружјем, визијом, духом борбе и пobjеде.

Затим долази сам пост. У вези онога што смо већ рекли, он треба да се упражњава на два начина: прво, као аскетски пост и друго, као тотални пост. Аскетски се састоји у драстичном смањењу хране, тако да живјећи у перманентном стању глади, живимо у сјећању на Бога, у сталном напору да наш ум буде на Њега усмјерен. Свако ко је практиковао ову врсту поста, бар за кратко вријеме, зна да нас аскетски пост не чини slabим већ лаганим, концентрисаним, трезвеним, радосним и чистим. Човјек прима храну као стварни дар Божији. Човјек

Тајна вечера (Мк. 14, 16–25), мозаик из VI века; Равена, Базилика Св. Аполинарија Новог (Basilica di Sant'Apollinare Nuovo) (извор: ruicon.ru)

је непрестано усредсређен на унутарњи свијет који, на необјашњив начин, постаје једна врста хране. Овдје не треба да расправљамо о количини хране коју ћемо узимати у вријеме аскетског поста, њеном ритму и квалитету. То зависи од индивидуалних особина, спољашњих услова под којима живимо. Али принцип је јасан: то је стање полуглади, чију „негативну“ природу молитва, сјећање, пажња и концентрација трансформишу у позитивну силу и моћ. Што се тиче тоталног поста, неопходно је да он буде ограничен у трајању и усаглашен са Евхаристијом. У нашим данашњим условима живота, најбоље је да то буде један дан прије служења вечерње службе – Литургије претходно освећених Дарова, без обзира да ли тога дана постимо од раног јутра или од подне, најважније је да доживимо тај дан као дан очекивања, наде, глади за Богом. То је духовна концентрација на оно што долази, на дар који ћемо примити и ради кога одустајемо од свих других дарова.

Послије свега што је речено, морамо ипак имати на уму да ће наш пост, ма како био кратак, ако је прави, водити искушењу, слабости,

сумњи и раздражености. Другим ријечима, он ће бити права борба и, вјероватно ћемо, много пута постати малодушни. Међутим, основни смисао поста је да нам покаже да је хришћански живот борба и напор. Вјера која не превазилази сумње и искушења, ријетко је права вјера. У хришћанском животу нема, нажалост, напретка без горког искуства – неуспјеха. Многи отпочну пост са одушевљењем, прекину га послједње првог неуспјеха. Рекао бих да смо са овим првим неуспјехом стављени на стварну пробу. Ако смо, послједње неуспјеха, и попуштања нашим апетитима и страстима, отпочели поново и нисмо престали, без обзира колико пута успјели, наш ће пост, раније или касније, донијети духовне плодове. Између светости и разочараног цинизма лежи велика божанска врлина – стрпљење, стрпљење, прије свега, у односу на самог себе. Нема светости „на брзину“, јер за сваки корак треба да платимо пуну цијену. Стога је боље и сигурније почети са минимумом, свега нешто мало изнад наших природних могућности, и мало по мало увеличавати наш труд, неголи да покушамо да у почетку скочимо ➔

сувише високо и сломимо се падајући на земљу.

Укратко: од симболичног и номиналног поста, као обавезе и обичаја – морамо се вратити стварном посту. Нека он буде и ограничен и незнатан, али досљедан и озбиљан. Искрено сагледајмо своје духовне и физичке могућности и према њима се равнајмо. Али увијек имајмо на уму да нема поста без изазова тих могућности, без увођења у наш живот божанског доказа да ствари које су самом човјеку немогуће са Богом постају могуће.

Посни „стил живота“

Не исцрпљује се подвиг поста ни посјећивањем богослужења, ни постом, чак ни молитвом у одређеним временским интервалима. Да би све ово било дјелотворно и осмишљено, мора бити подржано цјелокупним животом. Нужан је „стил живота“, који неће противрјечити појединим подвизима поста и водити „раздвојености“ људске природе. У прошлости, у православним земљама само друштво, са комплексом обичаја, спољашњим утицајима, законодавством, јавном и приватном праксом што је најбоље изражено у руској ријечи „быт“, а дјелимично ријечју култура, подстицало је и давало потпору таквом стилу живота.

За вријеме Великог поста сви слојеви друштва су прихватили одређени ритам живота, одређена правила која су подсјећала поједине чланове друштва да је вријеме поста. На примјер у Русији се није могло заборавити да је пост, ако ни по чему другом а оно по посебном начину звоњења црквених звона. Позоришта су била затворена. А у давнија времена и судови су обустављали своју дјелатност. Све ове спољашњости нису могле да човјека присиле на покајање или на активнији духовни живот. Међутим, оне су стварале извјесну атмосферу – неку врсту посне климе, у којој је човјеков напор био лакши. Пошто смо слаби, потребан нам је спољашњи подстицај, потребни су нам симболи, знакови. Разумије

се, увијек постоји опасност да ови спољашњи симболи постану сами себи циљ и умјесто да буду подстицај, по популарном народном мишљењу постану садржина Великог поста. Већ смо скретали пажњу на ову опасност када смо говорили о спољашњим обичајима, који замјењују основни лични подвиг. Ако се правилно разумију, онда ови обичаји сачињавају ону „везу“ која повезује духовни напор са свеукупношћу живота.

Ми не живимо у православном друштву и стога не постоји могућност да се створи посна „клима“ на друштвеном нивоу. Било да је Велики пост или не, свијет који нас окружује и чији смо ми саставни дио, остаје неизмјењен. Према томе, ово нас нагони на још један напор, да размишљамо о потреби религијске везе између „спољашњег“ и „унутрашњег“. Духовна трагедија секуларизма нас води у стварну религијску „схизофренију“ – расцијепљеност нашег живота на два дијела: религиозни и световни, који су све мање и мање зависни један од другог. Тако, потребан нам је духовни напор да бисмо промјенили традиционалне обичаје главног средства нашег посног подвига. Провизорно и, ако је потребно, изражено шематски овај напор се може свести на термине, на живот код куће, а друго, ван куће.

По православном схватању, кућа и породица сачињавају основну и најважнију област хришћанског живота, за примјену хришћанских принципа у свакодневном животу. Сигурно да је то кућа, стил и дух породичног живота, кућа, а не школа, чак не ни Црква – која формира наш основни поглед на свијет, која у нама ствара ону основну опредјељеност, које, можда, нисмо ни свјесни дуго времена, али која ће, на крају крајева, постати одлучујући фактор. У дјелу Достојевског старац Зосима у *Браћа Карамазови* каже: „Човјек који може да се сјети свих добрих ствари из дјетињства, спасао се за цијели живот.“ Карактеристично је да он прави ову примједбу пошто се сјетио како га је мајка водила

на Литургију претходно освећених Дарова, љепоту ове службе, и сјетио се јединствене мелодије поста „Да исправитсја молитва моја јако кадило пред Тобоју“. Дивни напор који се данас чини у религијском васпитању у нашим црквеним школама значиће веома мало уколико не буде пустио коријен код куће и у породичном животу. Шта би могло и требало да се учини код куће за вријеме Великог поста? Пошто је немогуће да овдје обрадимо све стране породичног живота, концентрисаћемо се на неке од њих.

Без сумње ће се свако сложити да су радио и телевизија радикално измјенили цјелокупан стил породичног живота. Средства „масовног информисања“ данас прожимају цијели наш живот. Није потребно да се „оде“ да би човјек „негдје био“. Цијели свијет је непрестано овдје, на домаку руке, и, мало по мало, из наше модерне културе просто је ишчезло елементарно искуство живљења у оквирима унутрашњег свијета, у дивоти „унутрашње усредсређености“. Ако није телевизија, онда је музика. Музика је престала да буде нешто што се слуша. Она је постала „звучна илустрација“ за разговор, за читање, за писање итд. У ствари, ова потреба за непрестаном музиком изазвана је неспособношћу модерног човјека да ужива у тишини, да је не схвата као нешто негативно, као чисту празнину, него као пуноћу и услов за стварну пуноћу. Ако су у прошлости хришћани у великој мјери живјели у свијету тишине који им је давао изобиље могућности за концентрацију и унутрашњи живот, данашњи хришћанин улаже посебан напор да поново стекне ту суштинску димензију тишине, која га једина може да повеже са вишим реалностима. Тако проблем радија и телевизије за вријеме поста није некакав неважан проблем, него је, у много чему, предмет духовног живота или смрти. Мора да се схвати да је просто немогуће да наш живот буде растрган између „радосне туге“ Великог поста и „последњег шоуа“ на телевизији. Ова два доживљаја се искључују

или евентуално један убија другог. Но ипак је веома вјероватно, да ће „последњи шоу“ имати већу шансу него „радосна туга“, уколико се не учини посебан напор. Стога је препоручљиво да се као прво уведе „обичај“ драстичног смањења радија и телевизије за вријеме Великог поста. Не усуђујемо се овдје да се понадамо на „потпуни“ пост већ само на „аскетски“, који, као што знамо, значи прије свега промјену исхране и њено смањење. Није потребно ако су, на примјер, вијести или изабран, озбиљан и интересантан, интелектуално или духовно обогаћени, програм. За вријеме поста треба престати са „оданашћу“ телевизији која човјека претвара у предмет у столици који буљи у екран и пасивно прихвата све што из њега долази. Када сам ја био дијете (то је била предтелевизијска епоха), моја мајка је обично закључавала клавир за вријеме прве, четврте и седме недјеље Великог поста. Овога се сјећам далеко живље него других посних служби, па чак и данас ме пренерази свирање радија за вријеме Великог поста као неко светогрђе. Ово лично сјећање је само илустрација утиска како неке сасвим спољашње одлуке могу имати на дјечију душу. И ту се не ради о неком изолованом обичају и правилу него о доживљају Великог поста као специфичног времена, вјечито присутног. Што не може да се изгуби, да буде осакћађено или уништено. Такође није довољно за пост само уздржавање или лишавање нечега. Пост мора да има и свој позитивни смисао.

Тишина створена одсуством свјетске буке коју стварају средства масовних комуникација треба да буде попуњена позитивним садржајем. Ако молитва храни душу и интелекту је потребна храна, јер је баш човјек интелект данас разаран непрестаним чекићањем телевизије, радија, новина, илустрованих часописа исл. И ми, као додатак чисто духовном напору, сугерирамо и интелектуални напор. Колико је само у животу занемарених мајсторских дјела, колико дивних плодова људске мисли, маште

и стваралаштва, јер много је једноставније, када се, у стању физичког и менталног замора, вратимо кући, да притиснемо дугме телевизијског апарата или да уронимо у савршени вакуум неког илустрованог часописа. Али претпоставимо да сами планирамо свој Велики пост? Претпоставимо унапријед да састављамо листу књига које треба да прочитамо за вријеме поста? Није неопходно да све оне буду религиозне; нису сви људи позвани да буду теолози. Ипак толико много „теологије“ је укључено у извјесна литерарна дјела, и Црква благосиља све што обогаћује наш интелект, сваки плод правог људског стваралаштва, који, правилно употребљен, доноси духовне вриједности. Четврта и пета недјеља Великог поста посвећене су успомени на два велика учитеља хришћанске духовности: Св. Јовану Љествичнику и Св. Марији Египћанки. Разумимо ово као напомену да Црква од нас тражи да за вријеме поста обогаћујемо свој духовни и интелектуални унутрашњи свијет, да читамо и размишљамо о оном што ће нам помоћи да пронађемо унутрашњи свијет и његову радост. За ту радост, за истинито признање човјека који је испуњен изнутра а не споља, савремени свијет данас нема ни смисла ни укуса. Без разумјевања Великог поста као путовања у дубину наше човјечности, пост губи свој утицај.

Друга је ствар какав може бити значај поста за вријеме дугих часова које проводимо ван куће – путујући на посао, сједећи за столовима, извршавајући своје службене дужности, састајући се са друговима и пријатељима? Мада се не може дати прецизан „рецепт“ ни овдје као ни на другим подручјима, могућа су нека уопштена размишљања. На првом мјесту, Велики пост је погодно вријеме да измјеримо невјероватно површан карактер наших односа према људима, стварима и раду. Лозинке „нема проблема“ и „лако ћемо“ су заиста велике „заповјести“ којих се са радошћу придржавамо, а оне значе: немој да се мјешаш, не постављај питање, не продубљуј свој

однос са осталим бићима, држи се правила игре која су комбинација пријатељског става и тоталне равнодушности; мисли о свему у оквиру материјалне користи, добити, напретка; другим ријечма, буди дио свијета који стално употребљава ријечи „слобода“, „одговорност“, „брига“ итд., а *de facto* се придржава материјалистичког принципа да је човјек оно што једе!

Велики пост је вријеме тражења смисла: смисла властитог професионалног живота као призива; смисла мог односа према другим особама; смисла и значаја пријатељства; смисла моје одговорности. Нема посла, нема призива који не би бар мало могао да буде „трансформисан“, али не у смислу веће ефикасности или боље организације, већ у смислу људске вриједности. Овдје је потребан исти напор унутрашње организације свих наших односа, јер смо ми слободна људска бића, која су постала (често и не знајући) заробљеници система који прогресивно дехуманизује свијет. Ако наша вјера има неки смисао, он треба да обухвати живот у свој његовој комплексности. Хиљаде људи мисле да промјене долазе само споља, од револуција и промјене спољашњих услова. Ми хришћани треба да докажемо да у стварности све долази изнутра – из вјере и из живота сагласног са вјером. Када се Црква укључила у грчко-римски свијет, није жигосала ропство, није позивала на револуцију. Али њена вјера, њена нова визија човјека и живота, прогресивно су онемогућавале постојање ропства. Један од светих, а овдје се под светим подразумева човјек који своју вјеру увијек озбиљно узима, учиниће више за промјену свијета него хиљаде штампаних програма. Једини прави револуционар у овом свијету је – човјек светог живота.

И на крају још једна примједба: Велики пост је вријеме за контролу нашег говора. Наш свијет је невјероватно рјечит и ми смо непрестано...

Извор: Епархија захумско-херцеговачка
(eparhija-zahumskohercegovaacka.com)

– Из православне ризнице тумачења Светог Писма –

Где је Царство Божије?

(Лк. 17, 21)

др Предраг Драгишиновић

У Еванђељу по Луки 17, 20–21 Господ Исус Христос одговара фарисејима на њихово питање о томе када ће доћи Царство Божије. Српски преводи се разликују када је реч о Лк. 17, 21 б: неки преводе „Царство Божије је унутра у вама“, а неки „Царство Божије је међу вама“.

Који од ова два превода је тачан?

Стих Лк. 17, 21 б представља једно од новозаветних места које задају проблеме преводиоцима. То није случај само у српским преводима, већ и у преводима других народа. У преводима на друге језике често се налазе неслагања, баш овако како је наведено у питању. Тако, на пример, у новогрчким преводима се среће и „μέσα σας“ и „ανάμεσά σας“, у немачким и „inwendigineuch“ и „mittenuntereuch“, у енглеским „withinyou“ и „amongyou“. На крају, преводиоци се одлучују за једну од две могућности на основу своје егзегетске, а не филолошке аргументације.

Филолошки налаз

Христова изрека у Лк. 17, 21 сачувана је само у Еванђељу по Луки. У реченици на изворнику ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν (Лк. 17, 21 б) спорно је како превести предлог ἐντὸς. Он значи „унутра“, „унутар“, „у оквиру“ (уп. нпр. Мт. 23, 26) и у древној литератури углавном тражи генитив. У том смислу је превод „Царство Божије је унутар у вама (ἐντὸς ὑμῶν)“ доследан. Међутим, превод „међу вама“ је такође граматички могућ. Може се констатovati да су, са становишта граматике,

оба превода могућа и нису нетачна, али се на овој основи не може донети коначна одлука.

Литерарни контекст

Текст Лк. 17, 20–21 представља један кратак разговор између фарисеја и Исуса Христа у погледу доласка Царства Божијег. Они су чули да Исус говори о Царству Божијем (уп. Лк. 8, 1) и сада га питају када ће доћи. Он одговара: „Царство Божије неће доћи тако да би се спољни знакови могли опажати: нити ће се казати, ево га овде, нити ено га онде; јер, где Царство Божије је ἐντὸς ὑμῶν“. Потом се разговор са фарисејима прекида, а Исус се обраћа својим ученицима, говорећи им не непосредно о Царству Божијем, него о „данима Сина Човечијег“ (Лк. 17, 22–37). Из начина на који је текст конципиран, ако би се ἐντὸς ὑμῶν превело са „унутра у вама“, произашло би да је Исус Христос рекао фарисејима да је Царство Божије у њима, што је проблематично. Фарисеји су непријатељи Христови и управо они који не препознају његово месијанско послање. Са становишта литерарног контекста изреке, чини се да је превод „унутра у вама“ проблематичан.

Решења

Имајући у виду наведено, осврнимо се на главне покушаје тумачења ове изреке, пошто је евидентно да немогућност одлуке на основу граматике захтева егзегетски аргумент. Прво тумачење, које преводи са „унутра у вама“ назива се духовно. Заступници овог тумачења сматрају да Исус Христос говори о присуству Царства Божијег у човеку, у његовој унутрашњости. То што је на новоу нарацији ова реч изречена фарисејима, није од пресудног значаја, пошто су фарисеји у овом случају представници човека уопште. Ово тумачење се често среће код аскетских отаца Цркве. Друго тумачење може се назвати просторно. Оно преводи са „међу вама“ у смислу да је Христос носилац Царства Божијег које је кроз његову личност присутно међу фарисејима, који то не препознају. Треће тумачење се назива динамичким и преводи више описно „Царство Божије је вама на располагању“ или „у вашем искуству“. Ово тумачење је повезано са другим, просторним, пошто оба Лк. 17, 21 б повезују са Лк. 11, 20: „Али ако ја Божијим прстом изгоним демоне, онда је дошло до вас Царство Божије“.

Фарисеји од Христа траже знамење; фреска из манастира Високи Дечани, XIV век (фото: guicon.ru)

Превод

Превод Лк. 17, 21 б је дакле плод првенствено егзегетске одлуке која мора бити заснована на тексту Еванђеља по Луки. Законитости наративног тока, као и опште схватање Царства Божијег у Еванђељу указују на већу оправданост превода „међу вама“ или „усред вас“. Парафраза Христових речи би могла бити: „Не тражите спољашње знаке, јер ја сам међу вама, ја блавестим почетак Царства Божијег, на мени се читава почетак Царства Божијег које је усред вас“. Лк. 17, 21 б је суштински повезано са Лк. 10, 18: „Видех сатану како паде с неба као муња“ и Лк. 11, 20: „Али ако ја Божијим прстом изгоним демоне, онда је дошло до вас Царство Божије“. Последња изрека је Исусов коментар на оптужбу његових противника да он демоне изгони помоћу Веелзевула, демонског владара (11, 15). Царство Божије је већ присутно у личности Исуса Христа и његовим делима. Разлику између старог и новог времена коју маркира његово послање,

Исус је већ наговестио тиме што је рекао да су Закон и пророци до Јована Крститеља (Лк. 16, 16), а онда почиње Царство Божије. Који су знаци који читавају почетак Царства Божијег? Исус Христос изгони демоне и лечи болесне. Када га посете ученици Јованови он каже: „Идите, јавите Јовану шта сте видели и чули: слепи поново гледају, хроми ходају, губави се чисте, глуви чују, мртви устају, сиромашнима се проповеда еванђеље; блажени је који се не саблазни о мене“ (7, 22–23). Он заједничари са људима, са њима проводи време, једе, пије (Лк. 7, 34). Царство Божије се проповеда и оприсутњује свима који заједничаре са Исусом – они бивају излечени, засићени, оправдани, благосиљани. У његовом присуству је предукус будућности која отпочиње сада (Лк. 11, 20). Јеврејским религијским ауторитетима то је било страно: они су искуство Царства Божијег везивали или за Месију који долази и доноси политичке слободе, или за испуњавање верских правила, или за богослужбено искуство Бога који у храму вечно седи окружен херувимима. За њих је било страно

Царство Божије као *Царство нових односа* које проповеда и чини Исус Христос, као Царство у коме удела могу имати грешници, незнабожци, Самарјани, сиротиња, обесправљене жене, цариници, блуднице, оболели и нечисти. Стога, они траже од Исуса да им каже када ће доћи, а он покушава да им предочи да је већ дошло, да је већ „усред њих“ само што они нису кадри да то примете, зато што је човек, лице потребитог и несрећног човека, одавно ван опсега њихових интересовања. Узалуд им је свирано, нису умели да заиграју (уп. Лк. 7, 32).

Закључак

Превод, дакле, „међу вама“ или „усред вас“ нуди једно христолошко, у крајњој линији и еклисиолошко, адекватније разумевање Лк. 21, 17 б. Превод „унутра у вама“ је тежи, како због директних адресата изреке – фарисеја, тако и због индивидуалистичког схватања Царства Божијег које не одговара теолошком концепту који је Еванђелист Лука уткао у своје Еванђеље. ■■

– Од Свечовека до Богочовека –

Живот и рад Епископа Николаја – 7. део – Извори и утицаји

Радован Бијовић

Владика Николај Велимировић (фото: nasledjeotaca.org)

Тешко је побројати и утврдити све изворе, идеје и личности које су утицале на формирање Николајеве мисли. Читао је дела из разних области науке, философије, књижевности, историје и теологије на енглеском, немачком, француском и руском језику. Поседовао је огромно знање и био сигурно један од најобразованијих и најоригиналнијих мислилаца свог времена. Зато га је тешко упоредити са било ким.

Ако се сагледа његов целокупни опус, може се закључити да су основни извор његове теологије и философије *Светло Оtkривење*, *Светло Предање* и *Светло Писмо*, као и лично искуство вере. Пре њега се готово нико није тако, ни толико, удубљивао у тајне свештених књига Старог и Новог Завета. Ту је он пронашао оне основне принципе драме људског живота и историје. Сва му је мисао прожета библијском мудрошћу. За њега је Јеванђеље „кључ за разумевање свих времена и судбина, како појединаца, тако и народа“ (*Учешство свештенику жичке епархије*, СД XIII, 162). Осврћући се на дело *Символи и сињали*, Бранко Рапајић каже: „Свето Писмо је, коначно, за Владику Николаја рефлектор који обасјава, открива и разјашњава чудесну испреплетаност ткива овоземаљског живота. Све гледати

кроз Свето Писмо Божије, све њиме тумачити, дужност је најпреча сваког хришћанина. Сваку мисао, реч, покрет, корак, саглед, сусрет, несрећу, благослов – све осветлити Светим Писмом Божијим, све тумачити њиме“ (Б. (Бранко Рапајић), „Епископ охридски Николај, Символи и сигнали“, *Светлосавље* (1932) 6, 304–305).

У првом периоду свога рада Николај има готово протестантски однос према Светом Писму. *Sola Scriptura* (само Писмо), принцип је којег се држи. Оно му је једини критеријум хришћанских веровања. Видљиво је да је његова мисао у том периоду рационална дедукција из „откривених“ премиса, то јест Светог Писма.

Касније, у поохридском периоду, он делимично мења приступ основним изворима теологије. Откровење више није ограничено на Писмо и природу. Њега сада схвата вером. Оно је жива истина у човековом доживљају Божије присутности у Његовој Цркви. Тада је осетио да изван живота у Христу, богословље и уопште људска мисао немају у себи никакве уверљивости и убедљивости. Одвојено од живота и опита вере, богословље је сујетно многоречије и јалова дијалектика, у суштини без већег духовног утицаја. Увидевши то, он и Свето Писмо сагледава у контексту цр-

квеног Предања, јер је осетио да је Откровење Божије дато и присутно само у Цркви као Телу Христовом. Истинско богопознање и тумачење Писма могуће је само у елементу Предања. Николај Писмо и Предање више не раздваја, али их разликује. Предање није нешто што стоји насупрот Писму, он га не своди на „усмено“ казивање и традицију. За њега је, као и код Светог Иринеја Лионског, Предање *tradition veritatis* (Предање Истине), што подразумева живи однос према пуноћи црквеног живота. Писмо као Реч Божија тек у светотајинском животу Цркве добија у себи вечне Божанске енергије, чиме се и разликује од обичне људске речи.

Попут Светог Јована Златоуста, и Владика Николај је био под великим утицајем Апостола Павла. Имао је често обичај да каже: „Све сам од њега примио“.

Други извор Владичине мисли су, свакако, дела Светих Отаца. Често се позива на њихова мишљења, посебно у *Омилијама*. Дела Светог Јована Златоуста, Василија Великог, Симеона Новог Богослова, Јефрема Сирина, Теофилакта Охридског, Серафима Саровског, Јована Кронштатског читао је по руским преводима и у оригиналу. Посебно су га одушевљавале мисли монашке традиције пра-

вославног Истока: мисао Светог Антонија Великог, Пахомија, Макарија Египатског, Јована Лествичника и других. Од западних хришћанских писаца нарочито су га привлачили Свети Јероним, Амвросије Милански, Блажени Августин и Тома Кемпијски.

На његову мисао имали су утицаја и светогорски старци, посебно старац Силуан. По сведочанству његовог синовца, блаженопочившег Епископа шабачко-ваљевског Јована, Николај је као Епископ охридски сваког лета путовао на Свету Гору и тамо водио разговоре са светогорским старцима. Њихове мисли је записивао и имао је неколико свезака тих мисли. Шта је са тим рукописима, до данас није утврђено. Вероватно су уништени, или у Охриду или приликом бомбардовања у манастиру Жича. Оправдана је претпоставка да се неки њихови делови налазе у *Охридском њролоју*, у тзв. созерцањима и расуђивањима.

Трећи извор његове мисли чини црквено песништво, особито црквене песме из *Триода* и *Пеншекостара*, и *Житија Светих*. Овде треба поменути и српску епску поезију и уопште светосавску и козовску мисао.

Видљиво је да су на његове многе богословско-философске идеје утицали и Достојевски, Ниче, Његош, Карлајл, Толстој и Димитрије Митриновић.

Достојевског је читао веома рано и његова дела су му значила много више од обичне литературе. Нарочито су га привукле идеја *Свечовека*, свечовечанског братства и мисли о Европи. Њих ће касније Николај прихватити као своје.

Ничеово дело *Тако је говорио Заратустра* и идеја натчовека такође су за Николаја биле подстицајне. Свечовек и натчовек постају за њега репрезенти два погледа на свет, или две поларизоване и супротстављене културе, чиме се он посебно бави у многим делима.

Карлајл и Толстој су имали утицаја на његова историографска размишљања.

Читаоцима *Православља* представљамо одабране одломке из књиге блажене успомене о. Радована Биговића *Од Свечовека до Бојочовека* (Р. Биговић, *Од Свечовека до Бојочовека: хришћанска философија владице Николаја Велимировића*, Друштво Рашка школа, Београд 1998).

Од наших писаца и мислилаца на Николаја су несумњиво највећи утицај имали Његош и Димитрије Митриновић, што се манифестује у свим његовим делима до 1920. године. Из *Религије Његошеве* јасно се види да је импресиониран Његошем. По вокацији обојица су песници. Постоји сличност, понекад и истоветност између Николајеве теологије у том периоду и Његошеве теологије „по звездама“. Видљив је и утицај Његошеве философије природе на Николајева космолошка размишљања, као и трагови експресионистичких идеја с почетка века, посебно њихов култ уметности и поезије.

Под непосредним утицајем Димитрија Митриновића Николај је написао дело *Речи о Свечовеку*, где се види и утицај Митриновићевог мистицизма. У 14. *индијском њисму* Николај Митриновића назива својим „учитељем“ и „најбољим познаваоцем индијске мисли и религије од свих живих западњака у Европи и Америци“ (*Сабрана дела* VIII, 725).

Познато је да се Николај бавио и индијском мишљу. Са сигурношћу се може тврдити да он није знао санскритски језик, па, према томе, и није могао да користи индијску литературу у оригиналу. Постоји могућност да је читао радове Ф. М. Милера (*Пуџ-Веда* и *Компаративна миџологија*), Е. Б. Тејлора (*Примитивна култура*, 1871), В. Џемса (*Воља за веровањем*, 1896), В. Р. Смита (*Предавање о религији Семита*, 1899), Р. Отоа (*Појам светлости*, 1917). Ту још треба поменути радове Робертсона, Фрезера, Малиновског, К. Л. Строса, Шопенхауера и Јасперса, јер су се и они бавили индијском мишљу. О тој мисли је нешто могао да сазна и из литографских универзитетских предавања Бра-

нислава Петронијевића под називом *Историја философије I – IV*, 1903, као и из радова Павла Јевтића, сигурно најбољег познаваоца индијске мисли код нас двадесетих година овог века. Највероватније је, ипак, да је Николај највише сазнао о индијској религиозно-философској мисли од два своја пријатеља – Рабиндраната Тагоре и Димитрија Митриновића, посебно од овог другог. Ту хипотезу потврђују, на одређен начин, и наведене Николајеве речи.

Посматрана у целини, Николајева мисао извире из Цркве и из личног искуства вере, из личног чудесног сусрета са Богочовеком Христом. Он често сведочи и говори о Божанској реалности, о ономе што је „видео“ и „чуо“. Његова је мисао дескриптивна потврда одређених факата. То је и основ аподиктичне извесности његове вере и мисли. Искуство вере је исказивао најчешће на језику молитвене поезије, у разним симболима и сликама, а ређе језиком појмова.

Из чињенице да се код њега у одређеним периодима осећају поједини утицаји не би се смео извести закључак да је он компилатор или теолошки еклектик. Он је одиста оригиналан и стваралачки дух. Ако изузмемо Свето Писмо које стално користи, он најмање цитира од свих српских богослова. Имао је готово енциклопедијско знање и у његовом уму и духу сударале су се многе идеје, мисли и културе, али су ту доживљавале метаморфозу и преображај. Зато, када се говори о утицајима на њега, ваља бити обазрив, јер је више реч о подстицајима него о стварним утицајима, изузев, наравно, црквеног Предања, због чега сва његова мисао има библијску, црквену и светоотачку димензију и конотацију. ■■

Језик у светоотачкој мисли

(1. део)

Проф. др Ксенија Кончаревић

Успоменицима хришћанске писмености и светоотачкој баштини наполе налазимо мноштво не само појединачних и узгредних запажања о језику, него и целовите, кохерентне теорије релевантне са становишта лингвистичке науке. У живи интересовања православних теолога и Отаца Цркве нашла су се, пре свега, два фундаментална лингвистичка питања: питање о генези (пореклу) језика (укључујући и интерпретацију језичке слике света) и питање о природи и суштини језика (веза језика и мишљења, теорија номинације, литургијска и социјална функција језика).

У поимању суштине језичког феномена православна теологија стоји на позицијама блиским савременој лингвистичкој науци. Ова потоња, наиме, језик интерпретира као најраширенији и најопштеприхваћенији систем знакова који људи употребљавају у језичкој делатности, у интерперсоналној комуникацији. Ради чега је човеку дат језик? Богословски одговор, најједноставније формулисан, је следећи: да би, излазећи из себе самога и одбацивши индивидуални живот, у тежњи за љубавним јединством са Богом и другим људима, слободним и непоновљивим личностима које такође траже Бога, откривао своје мисли другоме човеку, да би учио од других и поучавао друге, да би се покрети разума и дубине срца могли пројавити и изван њега самога, открити се другима (М. Кардамакис). Језик је, дакле, управо средство међуљудске комуникације, при чему се степен разумевања комуниканата у говорној продукцији и рецепцији налази у непосредној сразмери са степеном њихове духовне блискости. Према Светим Оцима, што су људи ближи Богу, то су ближи један другоме, то је иконичнија реч њихова,

то је веће разумевање међу њима (ава Доротеј). Реч се поима у свој њеној пуноћи и дубини једино уколико комуниканти „сапребивају у истоме духу“, „када један слуша са вером, док други поучава са љубављу“ (Григорије Синаит). У обраћању Богу речи су у суштини излишне: молитва као чин богоопштења не мора поседовати своју материјалну, вербалну реализацију (тзв. „умна“ или „унутарња“ молитва), што, наравно, не умањује вредност вербализоване („усмене“, „гласне“) молитве као њеног почетка и подстицаја за њу (Игнатије Брјанчанинов). Језик је, такође, и средство човека – и богопознања, формирања појмовно-категоријалног апарата, објективације света. „Пошто нам није могућно свагда имати пред очима све што постоји, нешто од онога што је увек пред нама ми познајемо, док друго утискујемо у сећање (=меморију). Али, то оделито памћење (=издиференцирано меморисање) у нама се не може сачувати уколико нам означавање предмета који су се задржали у нашем разуму именима (=сигнификовање) не пружи средства да их разликујемо међу собом“, пише Григорије Нисијски. А код Василија Кесаријског читамо: „Ми не познајемо по суштинама, него по именима и по дејствима; особито на тај начин познајемо бића бестелесна.“ Језичком делатношћу човек делује на универзум око себе, осмишљавајући га и познајући, али њоме он истовремено познаје, изграђује и мења и себе самога. То је могуће управо из разлога што је језичка способност као диференцијално обележје бића људскога – дар Божији. У том смислу, Преп. Григорије Синаит издваја четири категорије речи, одн. језичких знакова: прво – речи „од учења“, „реч-педагог, која делује на наравственост“

(етички ниво личности); друго – речи „од читања“ (Светог Писма), „вода живота, која утољава жеђ духовну“; треће – речи „од делања“, које се примају у срце и проверавају опитом живљења у Христу (искусствени, делатни план); и четврто – речи „од благодати“, које се „сабирају у Духу и Духом“. Запажамо да у поимању функција језика патристичка мисао антиципира ставове модерне лингвистике, која такође у први план ставља комуникативне и когнитивне (референтне, денотативне) потенцијале језичког феномена.

Језик није само обележје индивидуе, него и језичке заједнице, језичког колектива. То може бити, најпре, народ: није случајно што старословенска лексема *językъ*, црквенословенски *языкъ* има неколико лексичко-семантичких варијанти: она, с једне стране, означава како (а) „језик као орган говорења“ и (б) „језик као систем знакова у његовом статичком и динамичком аспекту“, дакле *језик* и *јовор* у терминологији Ф. де Сосира, тако, с друге, и (в) „народ, нацију“, при чему множински облик *языцы* има значење (г) „незнабожачки, пагански народи, нехришћани“; оваква дистрибуција значења сачувала се и у руском језику, с тим што је у оквиру (б) присутна дистинкција *язык* – *речь*, док је употреба ове лексеме у смислу (в) и (г) данас архаична. То, даље, може бити и заједница Цркве: у том смислу говори се о „језику Цркве“, о остварењу саборног начела у функционисању језика: „Саборна реч јесте реч рођена у Цркви и за Цркву, Црквом освештана. То је реч у којој је личносно и народно посредством ‘помирења’ са Речју Божијом узведено у саборно двојединство“ (Валерије Лепаксин). Порука Цркве, међутим, није утеловљена искључиво у језику, сведена на сам језик, будући да „Црква не говори само својим гласом, већ у исто време и самим својим постојањем“ (Атанасиос Папатамасију). Занимљиво је на који је начин антиномија коезистенције народног и црквено-саборног начела била осмишљена у свести носилаца старословенског језика: назив *językъ slověnskyjъ*, и уопште атрибут *slověnskyjъ*, и поред широке територијалне распрострањености овога језика

– од Солуна до Паноније и Моравске и од западне Бугарске до Русије – и из тога проистеклих неминовних дијалекатских разлика, примењује се за целину словенског ареала, у широком, новозаветном значењу *језика народа Божије*, језика „који се не одређује било којим облачним говором, већ новозаветном поруком јединства“ (Ђорђе Трифуновић). Константин Преславски се отуда у *Прологу уз Јеванђеље* и обраћа једном и јединственом народу словенском, а не народима словенским, позивајући: „Слишите словенски народ вас, слишите слово, от Бога бо приде“.

Пажњу православних хришћанских теолога заокупљала су и питања глотогоније и генезе језика, за која се сматра да се ни „на ступњу развоја данашњих знања лингвисти не могу квалифицирано бавити њима“ (Дубравко Шкиљан). Као полазна основа за заснивање учења о пореклу језика у патристичким споменицима узима се навод из Књиге Постања: „Господ Бог створи од земље све звијери пољске и све птице небеске, и доведе к Адаму да види како ће коју назвати, па како Адам назове коју животињу, онако да јој буде име; и Адам надједо име сваком живинчету и свакој птици небеској и свакој звијери пољској“ (Пост. 2, 19–20). Историјат патристичких теорија о пореклу језичког феномена јесте у првом реду историјат интерпретације наведених стихова. У најкраћем, ова би се интерпретација могла свести на следеће: као што се човек не може назвати творцем (саздаатељем) ствари, тако се ни Бог не може назвати ономотетом (установитељем имена) у правом смислу. „Нити је Адам створио животиње, нити им је Бог наденоу имена, како казује Мојсије“, пише Григорије Нисијски. А управо човек, а не Бог, јесте тај који номинује предмете и појаве у свету који га окружује из разлога што је језички феномен потребан њему самоме – као систем знакова у који ће, с једне стране, бити „пресликани“ подаци из универзума добијени различитим облицима човековог деловања, и с друге, путем којег ће они бити

Св. Григорије Богослов и Св. Григорије Ниски на молитви (светогорска минијатура из XII века) (извор: guicon.ru)

пренети другим учесницима комуникацијске праксе. Супротстављајући се аријанском епископу Евномију, који је, позивајући се на 1. поглавље Књиге Постања („И рече Бог: нека буде свјетлост“... „И свјетлост назва Бог дан, а таму назва ноћ“...), учио да језик не може имати чисто људско порекло, односно да у њему треба видети одраз највише Премудрости Божије, Григорије Нисијски наводи: „Наши противници ће се, вероватно, позивати на ове речи. (...) Они постављају питање: ако Писмо признаје да је свеукупно називље утемељио Бог, како онда тврдите да су људи ти који су измислили имена? А шта ћемо пак ми узвратити на ово? Опет ћемо прибећи обичним речима и казати да је Онај Који је целокупну твар привео из небића у биће Саздаатељ ствари, разматраних у њиховој суштини, а не (Саздаатељ) имена, која немају своју суштственост и која су сачињена од звукова гласа и језика; предмети се, захваљујући свакоме човеку природеној способности, именују одређеним звуком који служи за њихово означавање, тако да је име адекватно предмету саобразно локалном обичају свакога народа“. И даље: „Каже ли когод да се имена образују онако како је људима по вољи, у складу са навикама њиховим, тај ниуколико неће погрешити у поимању Промисла, будући да ми тврдимо да од нас порекло воде имена, а не природу постојећих предмета. Другачије *небо* назива Јеврејин а другачије Хананејац, али и један и други имају на уму једно исто, нимало не грешећи у разумевању предмета због различитости самог гласовног склопа“. Аналог-

не интерпретације наћи ћемо и код старијег брата Григорија Нисијског – Василија Кесаријског, чију је полемику против Евномија Григорије наставио и развио, затим код Аурелија Августина, Петра Ломбардијског, Бонавентуре, Томе Аквинског.

Обратићемо још једном пажњу на узајамни однос речи Божије и речи Адамове. Реч Божија јесте творачка сила, која призива видљиви свет из небића у биће. Шест дана стварања јесте шест речи што их је изрекао Бог, шест речи које су потавиле

темељ бићу: „И рече Бог: Нека буде... и би...“ (Пост. 1, 3, 6, 9, 14, 20, 24, 26). Како запажа еминентни савремени руски филолог и теолог Валерије Лепакхин, једино у Богу запажамо идеалну адекватност речи делу и предмету. У твораштву Божијем реч антиципира предметност: „Реч призива предмет у живот, она се не ‘лепи’ на већ створену ствар као некаква етикета. Реч представља унутарњу духовну структуру ствари, њену метафизичку основу“, Јован Кронштатски ће исту мисао изрећи на следећи начин: „Реч представља израз истине, она јесте сама истина, биће, дело. Реч претходи свакоме бићу, свакој ствари, као узрочник њиховог постојања – прошлог, садашњег или будућег“. Када је Адам надевао имена „сваком живинчету и свакој птици небеској и свакој звијери пољској“ (Пост. 2, 19–20), реч се нашла у односу постериорности према предметној реалности, при чему „име које је надевао Адам није могло бити у противречности нити са иманентним карактеристикама денотата, нити са унутарњим логосом што га је Бог унео у предмет приликом његовог стварања“ (Лепакхин), и то из разлога што је човек пре греховног пада поседовао способност да прозира у унутарњу суштину ствари, да сагледава „логосност“ видљивог света и да је идентификује у речи посматраној као јединство форме (фонетско-фонолошког склопа) и садржаја (семантике).

У вези са односом природног и натприродног у пореклу имена, доминантно патристичко тумачење могло би се укратко изложити на следећи начин: творачка способност, разум-

ност дарована прворођеноме Адаму, као и читавом роду људскоме, од Бога је, те стога сваки човек још од момен-та свога рођења потенцијално влада језиком, с тим што је реализација те способности, укључујући и номиновање, дело самога човека. Као што свака потенција, свака људска способност може и да се пројави у реалном постојању, али и да остане у небићу, тако и је и са језиком: он јесте потенцијално својствен сваком људском бићу, међутим, уколико појединац нема прилике да чује говор других људи који га окружују још од самог рођења, он неће проговорити, дакле, неће артикулисати гласове и гласовне комплексе са својственом им семантичком вредношћу (језичке знаке), него ће се у комуникацији са окружењем служити невербалним средствима.

А како објаснити феномен мултилингвизма? Зашто сви народи не говоре истим језиком? И да ли је, можда, у неком народу сачуван најстарији језик, језик Адамов, којим је човек говорио у рају и којим су била дата имена животињама? Хипотеза о очуваности тога језика у једном народу, свеједно ком, среће се у средњовековним апокрифима и хронографима, писаним у духу слободног, уметничког приповедања са својственом му фикцијом, али не и у философским и теолошким трактатима (о литерарној обради библијског казивања о вавилонској пометњи у словенским средњовековним књижевностима детаљно пише наш истакнути медијевиста Ђорђе Трифуновић).

Свети Оци су као полазну тачку за расправљање о овим питањима узимали библијско казивање о грађењу Вавилонске куле, где се наводи да „бијаше на цијелој земљи један језик и једнаке ријечи“ (Пост. 11, 1). Који је то језик био? Да ли је то био онај непомућени језик којим су се споразумевали прародитељи у рају? Да ли се тај језик неповратно изгубио после изгнања из раја, или се негде ипак сачувао? И колико је језичких „катастрофа“ преживело човечанство? На сва ова питања давани су различити одговори, од којих ће поједини извршити значајан утицај на каснији развој европске лингвистичке мисли (уосталом, и данашње концепције које

настоје да разреше проблем порекла језика најчешће имају облик теорије о њиховој моногенези).

Никејци о овоме суде на следећи начин: „Природа ствари, као нешто што је Бог усадио, остаје непроменљива, док су се гласови који служе за означавање тих ствари разделили на толико различитих језика, да их је због мноштва њиховог тешко и побројати. Предочи ли ко мешање језика приликом градње куле у Вавилону као контрааргумент реченом, нека има у виду да се и овде не казује да Бог ствара језике људске, него да је Он учинио да дође до пометње језика, како не би свако свакога разумео. Наиме, док су сви живели једнако и док се људи још нису били разделили на мноштво различитих народа, сва укупност људи који заједно живљаху говораше истоветним језиком; а након што је, по благовољењу Божијем, цела земља имала постати насељена, након распада заједнице језика, људи се расејаше по разним местима, те сваки народ створи особити карактер израза и гласова, стекавши као свој удео једногласје као становиту везу узајамног јединомислија, тако да, немајући размимоилажења у погледу знања предмета, људи почеше да се разликују по начину њиховог именовања. Јер *камен* или *дрво* не чини се једнима оваквим, а другима онаквим, премда су имена тих ствари у свакоме народу различита; тако да остаје поуздана реч наша да су гласови људски творевине нашега разума. Јер није нам знано из Писма ни то да су у почетку, када је човечанство још само са собом било једногласно, речи биле предате од Бога на некаку поуку људима, нити пак да је, када су се језици оделили по различитим обележјима, Божанствени закон установио на који начин свако мора говорити; него је Бог, зајелевши да људи буду разнојезични, препустио да сви иду природним путем, те да сваки народ образује гласове (=гласовне комплексе) за објашњавање (=озвучавање) имена онако како је њему по вољи“ (Григорије Нисијски).

Тврдећи да постоји толики број језика да их је, због мноштва њиховог, тешко и побројати (према савременим лингвистичким проценама,

иначе, претпоставља се да у свету функционише око 2.500–3.000 језика, премда је овај број услован, с обзиром на тешкоће везане за диференцирање идиолеката, дијалеката и језика, Григорије Нисијски размимомилази се са другим ауторима у процени броја народа и језика на земљи. На основу симболичког тумачења појединих места из Библије (особито стиха: „Кад Вишњи раздаде наследство народима, кад раздели синове Адамове, постави међе народима по броју синова Израиљевих“ – Пнз. 32, 8), у теолошкој мисли дошло се до претпоставке, која је постепено постала готово општеприхваћена, да би тај број морао бити чудесан, магичан – 72 (или би се, евентуално, заокружио на 70). Ово тумачење, преко *Хронике* византијског аутора Георгија Амартола, постаће познато и у Русији и наћи одраза у најстаријем руском летопису – Несторовој *Причи о давним временима*, као и у низу каснијих споменика (Едельштейн 1985, 195). У словенским срединама сматрало се, иначе, да „словенски“ (или, у неким тумачењима, руски) језик улази у број ових 72 језика; сам пак „словенски“ језик састављен је, са своје стране, од седам језика (Ђ. Трифуновић). Одступање од овог „утврђеног“ броја налазимо код још неких аутора. Тако, Климент Александријски, допуштајући могућност постојања већег броја језика, износи: „Ефор и многи други историчари тврде да на земљи постоји 75 нација и 75 наречја... Међутим, пре би се као истина могло прихватити то да је број првобитних наречја био 72, као што нам говоре наша свештена Писма, а да су сва друга наречја образована мешањем првобитних наречја, двају или трију или више“ (Климент Александријски). Занимљиво је поминути да је Данте понудио оригиналну теорију „вавилонске пометње“, по којој је сваки нови језик представљао творевину припадника одређене професије, а не народа предвођеног својим челником или патријархом, како читамо код других аутора; ово је, несумњиво, израз и одраз еснафске организације друштва његовог доба.

– наставиће се –

У Матици српској у Новом Саду

Црква Богородице Љевишке у Призрену, разгледница из 1972. године

Старине Призрена

У Матици српској 24. марта 2016, било је препуно, а повод је била промоција књиге *Старине Призрена*, историчара уметности Роксанде Тимотијевић. Програм је водила др Исидора Поповић, која је изговарала стихове Шантића и Петровића, а у име домаћина, присутнима се обратио председник Матице српске, проф. др Драган Станић. Он је напоменуо да ова књига обилује подацима, али и илустративним материјалом духовне и материјалне културе царског града у коме су се обретавала „призренска господа“. Казивао нам је стихове своје песме тамо где су се они некада шетали, „у месту Лауша код Дренице – данас, на оскрнављеном и искрченом делу српског гробља, нечија рука је подигла кућу на *немесћу*“.

Др Александра Новаков, сетно је почела с напоменом, да ауторка на жалост није угледала своју одштапану књигу. Истичући, да иако није била родом из тог краја, ипак је успела да удахне књизи атмосферу града чију је судбину делила све до страшне 1999. године. Како је Роксанда сама умела да каже – живећи у Призрену „ходала сам по историји српског средњег века“, свесна значаја места у коме је провела највећи део живота и рада.

Дотле сеже и увид у стање објеката и оквир књиге. Потом је избегла у Ниш, где је као завршница вишедеценијског рада настала књига која је подељена у пет поглавља и која приказује цркве, мостове, утврђења, чесме, приватне куће, а турски период као посебну целину заједно са џамијама.

Призрен, музеј на отвореном у скорој прошлости постао је место вандализма, а књига Тимотијевићеве остаје као „сведок града кога више нема“.

Проф. др Бранислав Тодић указао је на то да је први пут пред читаоцима књига о старинама Призрена. Проучавалац Призрена и околине, те станар у порти Љевишке, Роксанда је била предодређена за ову књигу. Инспирисан њеним трагалаштвом, проф. др Тодић је излагао ре-

Богородица Хранитељка [Елеуса – Милостива], фреска из Цркве Богородице Љевишке

Зеница ока мога, гнездо је лепоти твојој

– *Стих на арајском, уребан на једној од фресака у припрати манастира Богородице Љевишке* –

зултате истраживања која су отворила многа питања – када је претворена Љевишка у џамију (јер и махала је Љевишка према турском попису 1571); колико је стар запис арапског песника угребан на фрескама у припрати манастира... Откривајући „тајне“ бремените историје Призрена, проф. др Тодић је истакао колико је био пажљив српски средњовековни обновитељ манастира када је на фресци Богородице Хранитељке поставио натпис *Елеуса* према успомени на њено првобитно наименовање из времена Византије.

Слика мирне и замишљене Роксанде Тимотијевић са црвеним кишобраном у рукама на трактору међу групом студената која се бори да се одржи на тешком планинском путу ка Цркви Св. Николе, живо траје и данас у сећању проф. др Тодића. „Осећам да нас уз исти осмех она и сада посматра“, завршио је он.

У име породице свим присутнима се обратио прото Милутин Тимотијевић, ректор Призренске богословије у Нишу, беседећи о бременитој историји града и Богословији, наглашавајући благослов да су од прогнане Богословије, данас постале две. Нотама призренских песама које су извели вокали Александра Крстић и Дамјана Микић (унука ауторке) и гитариста Марко Радојковић, употпуњена је атмосфера некада златног града Призрена.

мр Биљана Цинцар Косић

Изложба у Галерији САНУ

Шта нам говоре налазишта?

Изложба *Средњовековни Рудник – Археолошка истраживања 2009–2015*
показује ко смо били у средњем веку

Тек што су очистили последњу алатку на археолошком локалитету, кустоси горњомилановачког музеја приказују резултате налаза на изложби *Средњовековни Рудник – Археолошка истраживања 2009–15* у Галерији САНУ. Ту се могу видети фрагменти фресака, посуђе, оловне буле, златни и прстен стрелаш, калуп за хостију, средњовековни новац, фотографије...

Премда су још од раније писани извори и бројни налази са терена наговештавали да је реч о значајном локалитету, археологија је касно укључена у истраживања *in situ*. Током осамдесетих година минулог века кренула су истраживања Рудника и његове околине. Након прве фазе остало је неразјашњено питање положаја главног насеља и средњовековног трга. У том правцу кренула су обновљена истраживања 2009. г. Отворена су четири локалитета недалеко од центра истоимене варошице, на којима до сада није обављано ископавање. Након шест година, нова истраживања у потпуности су потврдила претпоставке о континуитету живота од времена најранијег помена Рудника, до коначног пада под турску власт. Најзначајнија открића показала су се између изворишта Златарице и падина Мале Кеље, где су досад откривене три цркве (једна католичка и две православне), као и профани објекти и пратећи материјал – настали у средњем веку у доба највећег процвата овог краја.

Актуелни налаз, важна тачка изложбе – *Типар (печатњак)* из времена владавине кнеза Лазара јесте изузетан и јединствен налаз на нашим просторима. Централна представа (шлем са волујским роговима) и запис који га заокружује сведоче да је припадао косовском војсковођи. Намена му је била да се њиме отискују печати

Типар (печатњак) из времена владавине кнеза Лазара

којим је кнежев службеник, као орган државне управе, оверавао документа. Титула показује да је израђен након 1378/79, када је Лазар за своју канцеларију и за Српску Цркву имао ранг општесрпског владара.

Резултати археолошких истраживања Рудника, завршено са прошлом сезоном, још једном су потврдили констатацију страних и домаћих летописаца у средњем веку, да је надалеко чувено богатство Србије изнад свега било у сребру и злату, те да је становита држава Немањића

темељила свој брзи развој управо великим приходима које су српски владари имали од рударства.

Стари пут у село Рудник део је средњовековног, који је био крајњи циљ дубровачких каравана. Од краја XIII до прве половине XV века он је био и центар трговине. Извозни артикли: сир, кожа, вуна, восак, мед, непрерађени метали износили су се на пијаци попут ове у Руднику. Из Дубровника је у дубину српске државе, лети за 7 дана, стизала луксузна роба – нарочито фини текстил. Тако је у доба Немањића, Рудник, био насељен и Сасима, Дубровчанима и Которанима. О овоме говоре рушеvine кућа, гробова и црква – као и утврђење (Велики и Мали град). Римокатоличка црква у Руднику припадала је Которској бискупији. У Руднику је био и конзул дубровачке колоније државе краља Драгутина. Рудник је био у рукама кнегиње Милице, а затим и деспота Стефана. У историји је потврђено постојање и рудничке властеле. Подсећамо се историјске претпоставке да је у Сребреници под Рудником, код Страгара, деспот Стефан имао дворца и сазвао сабор на коме је одредио Ђурђа за наследника.

мр Биљана Цинцар Костић

Поводом 101 године од права на вечан помен

Немам ни станка ни санка од страха за свој род

Са благословом Патријарха Иринеја, Патријаршијски управни одбор СПЦ уприличио је, у сарадњи са Министарством одбране Републике Србије у крипти Храма Св. Саве на Врачару, 3. априла 2016, извођење монодраме „Надежда Петровић“, коју је те вечери „оживела“ глумица Биљана Ђуровић.

„Аутопортрет“, Надежда Петровић (фото: politika.rs)

Први светски рат прекинуо је успон свеколиког уметничког стваралаштва у Србији, односећи животе значајних сликара, писаца и песника који су се тек појавили. Једна од таквих „од гвожђа изливених“, а са срцем и душом које је за своје родитеље, свој народ и сликање куцало до последњег дамара – била је Надежда Петровић. Њена посвећеност сликарству, добротворном раду и узвишеним идејама потпуно је испунила њен живот. О великој српској сликарки, њеним личним душевним узлетима и падовима, на жалост, не знамо довољно, али кроз фантастична уметничка дела наслућујемо њен огроман дар и торжествен унутрашњи свет.

Дубоко погођена страдањима Срба, ношена јаком жељом да помогне свима којима је помоћ била потребна, Надежда Петровић, тек у стасавању, али већ формираних јаким националних осећања се на једном од митинга већ 1903, обратила маси речима: „...Зар се ми смемо надати да ће нам просвећена Европа дати помоћ... Зар је њој стало до неколико милиона Срба... Отресимо се старог немара, растресимо ланце нехата, приберимо се...“

Свесна надоласе опасности од Аустро-Угарске, писала је Ивану Мештровићу: „...Ми смо исувише журно изашли судбоносним догађајима у сусрет, код нас је на прагу рат са Вашом царевином... Чекамо са одушевљењем када ће прва пушка пући... Ја идем такође на границу, као болничарка, да послужим својој отаџбини и да принесем свој живот ако затреба... Ја богме готово заборавих да сам сликарка, политика ме је толико обујмила да немам ни станка ни санка, не могу да радим, срце ми је просто располућено од страха и очајања за свој род...“

Ни тифус, ни колера, које је прележала у Војној болници, где је радила добровољно као болничарка, нису је спречили да се 1913, после кратког предаха, поново придружи српским војницима у Другом

„Ваљевска болница“, Надежда Петровић, 1915; Музеј савремене уметности, Београд (фото: valjevo-hospital.org)

балканском рату. Ни у тако тешким условима није престајала да слика, па су иза сурових војних похода остајале слике неописиве лепоте. По завршетку Другог балканског рата одликована је Орденом за храброст и Орденом Црвеног крста. И поново, када Аустро-Угарска 1914. г. објављује рат Србији, нежну сликарку савладава безусловна љубав према домовини... Враћа се из Италије и полази за својом војском... Али не престаје да слика... На жалост, ову страсну и моћну душу у Инфективној болници у Ваљеву, где је радила као болничарка, 3. априла 1915. године савладава пегави тифус. Последње дело које је насликала управо је – Ваљевска болница.

Снежана Крујниковић

Топлички устанак – нејач против силе и оружја (7. део)

Долази помоћ из Црне Горе

Антионије Ђурић

– Група црногорских устаника на челу са капетаном Влаховићем стигла је у Топлицу – Мита Димитријевић се највише залагао за устанак –

Чим је Пећанац изашао из авиона, пилот је продужио лет према Румунији, која је само неколико дана раније објавила рат Аустро-Угарској. Према књизи капетана Јована Дерока, који је истраживао Топлички устанак, победе устаника, пораз устанка и репресалије окупаторских трупа према мештанима побуњених градова и села, Пећанац је затекао овакво стање:

„...У очајним борбама, које су вођене на фронту у јесен 1915. године на фронту од Лесковца преко Ниша до Јастрепца, ради отварања одступнице и обезбеђења бока наших одступајућих армија, много је изгинуло, а много остало рањено. Нешто војника одсечено је од својих јединица. Последице тога биле су да је у тим крајевима остало доста оружја и муниције. Наш народ, из урођене љубави према оружју, а знајући да му је већ у много прилика оружје послужило у одбрани части и имовине, прикупио га је и посакривао. Доласком до албанске границе, напуштајући државну територију, у времену када су сва средства за исхрану била потпуно исцрпљена, један мали део обвезника, физички изнурених, вратио се на своја огњишта...”

На тај начин налазило се у Топлици и сливу Јужне Мораве нешто људи способних за борбу, које од прездравелих, које од оних који још нису потпадали војној обавези или су се били вратили. Од официра мало је ко заостао,

и то само покоји тешко рањени. Све ово људство одало се свом редовном послу, очекујући боље дане. Непријатељ је, поседајући земљу, убрзо почео да поступа у њој као да му је коначно припала. Верујући да је убио отпорну снагу наше оперативне војске, хтео је да искорени и свако сећање и свест о народности, држави и слободи. Зато је земљу поделио на две области, које су одговарале његовим интересним сферама. Областима су управљали војни генерални гувернери, један у Београду, други у Нишу. Војнички циљ непријатељске окупације био је: да обезбеди исисавање свих намирница са окупираних територија за потребе Централних сила, као и да обезбеди употребу железничке пруге Београд – Ниш – Софија и даље на исток, којом су довожене сировине.

Посадне групе су за све време биле врло јаке. Аустријанци су до августа 1916. године имали у Србији: 35 ландштурмских батаљона, један ландштурмски пук, 6 ударних чета, 12 одељења за осигурање железница, 4, 5 ескадрона, 5 батерија, 2 импровизоване противавионске батерије, 5500 жандарма (у 12 округа).

Умиривање народа није лако

На основу извора из којих су ови подаци, вероватно је да су ово само групе којима је располагао гувернер у Београду, док за снаге које су стајале под гувернером

у Нишу нема података, али нису могле бити много слабије...

Окупационе трупе трудиле су се да земљу што брже умире, тим пре што су их чести сукоби с народом стално опомињали да народ не пристаје на њихову управу, и да се неће никада помирити с јармом који су хтели да му наметну. Увиђали су да умиривање неће бити лако, јер је народ, и поред тога што му је у војску отишло све што је било способно, ипак био велике војничке вредности. Па и поред тога, нису престали да сипају уље на ватру, нису престали да муче и драже народ. Тако, прикупљени су подаци о Народној одбрани, Колу српских сестара, соколским, певачким, пољопривредним друштвима, о људству које је било у управним одборима тих друштава, па је нађено да су та друштва и људи који су у њима сарађивали штетни и опасни...

Прикупљени су подаци и о политичким приликама у земљи: спискови странака, колико гласача и на којим изборима, ко је коме противник и ко је с ким у политичкој завади. Из овог проучавања био је повољан закључак: народ је живо заинтересован за унутрашњу политику, дакле, одржавати и распиривати и даље те унутрашње размирице, пошто се у њима потиру снаге подјармљеног народа...

Најзад, прелази се на рад на терену: Срби се интернирају, прикупљању се књиге и уништавају као штетне, измишља се истори-

ја. Прекрајају се имена да би пријатније звучала завојевачу. Отварају се школе, које служе искључиво за ширење пропаганде, а које својим поступцима раздражују народ. Само се по себи разуме да су чиновници и војна лица, којима је било стављено у дужност да спроведу ову нову „културу“, били надахнути начелима која су сами доносили...

Убрзо потом, пошто народ није био „разуман“ јер окупаторе није хтео да прихвати као своје ослободиоце и господаре, дошли су злочини. Све већи и све масовнији. Тај део окупираних земља био је највеће стратиште српског народа. Све је то Пећанац сазнао одмах по изласку из авиона, јер је група наоружаних комита приметила кад се авион спустио, па је помислила да је пилот оставио неку поруку и похитала у том правцу. Испоставило се да су неки од комита пре повлачења били у истом пуку у коме је био и Пећанац. Прво што је том приликом Пећанцу речено било је да у шумама има доста комита, да су добро наоружани, али и да је непријатељева шпијунажа јако развијена и да народ много пати због поступака појединих председника општина, који су се ставили у службу окупатора.

Јасно је да се за Пећанчев долазак брзо сазнало, па је та чињеница охрабрила народ, посебно његово сведочење да је српска војска добро наоружана, да води жестоке борбе са поробљивачима своје отаџбине, да се спрема за одлучујући пробој Солунског фронта и да је питање дана кад ће стићи. Пећанац је, додуше, говорио да би то могло бити кроз неколико месеци, али се народу то одужило, па је у препричавању овај рок сведен на неколико недеља.

Осетио је да има заштитнике

У сваком случају, народ је осетио да има заштитнике, да српска

војска постоји, да се бори, да мисли на свој народ и да једва чека тренутак да пође у одлучујућу битку. Све је ово утицало да се и они председници општина, који су били загазили у издају, брзо повлаче, да дају оставке и нуде своје услуге устаницима...

Коста Војиновић и Коста Миловановић Пећанац срили су се после двадесет пет дана. Више извора наводи да се то догодило у селу Гргуру, у прокупачком крају. Ту је одлучено да једну чету предводи Коста Пећанац, другу Коста Војиновић. Одмах је настављен рад на прикупљању људи по селима, јер је било доста оних који су се због зулума окупатора одметали у шуму, а још више оних који су били спремни да се лате оружја...

Почетком октобра из Црне Горе је стигло неколико устаника на челу са капетаном Милинком Влаховићем, међу којима су били његов брат Тошко, затим професор Јован Радовић и његов брат Илија, Милан Дрљевић и други. Многа документа говоре о томе да се организација брзо ширила, да је број организованих устаника растао, да је у народу прикупљено доста оружја и да је код већине преовладало расположење да се народ дигне на устанак. У томе се нарочито истицао свештеник Мита Димитријевић, кога је народ од првог дана устанка звао Мита-Комита. Свештеник Димитријевић је и на првом заједничком састанку неколико устаничких одреда захтевао да се објави устанак, називајући кукавицама све оне који су се у томе колебали или се супротстављали. Коста Пећанац није био за то. Мислило се да би то било преурањено, с обзиром на околности да је устаника мало а непријатељских гарнизона неупоредиво више, затим да је зимски период, да је српска војска далеко и да још нема поузданих података да се она приближава. Сматрали су да би то било погубно. Тако је и на том састанку закључено да се и даље ради на организацији људи

Димитрије Димитријевић, познат као поп Мита комита, је био свештеник и један од вођа Топличког устанка у окупираној Србији (фото: wikipedia.org)

и набавци оружја и муниције, да се прошири број повереника који би о свему што се збива извештавали своје претпостављене.

У то време, почетком јануара 1917. године, поједини вештији људи из одреда Милинка Влаховића и свештеника Димитријевића продирали су чак до Куманова, с циљем да прикупе податке о јачини непријатељских снага и руше делове железничке пруге. У том извештају, како се наводи, Влаховић се жали на оскудицу у снабдевању храном, истичући да је народ веома осиромашео, јер га је непријатељ опљачкао. Осим тога, Влаховић истиче да има више устаника него што је могао и да замисли, да му то на неки начин ствара проблем, јер не зна шта ће с њима, а тешко му је и због толиког бројног стања и непроверених људи да организацију држи у тајности. Он, такође, истиче да устанике сваког дана шаље у патроле, а оне се отуда враћају умножене...

У то време стизале су и непријатне вести: не може се рачунати на успех румунске офанзиве, у Грчкој су избили нeredи, а у Русији револуција. Мислило се да

ово може утицати и на стабилност Солунског фронта. Све ове околности допринеле су да се стиша организација устаника и сачека даљи развој догађаја.

Један неочекивани догађај, међутим, преокренуо је целу ствар и убрзао устанак. Завојевачи су смислили најподмуклији план: да спроведу регрутацију српских младића, да их обуче, наоружају и упуте на Солунски фронт. Наредбом о регрутацији, коју су добиле све општине у окупираним крајевима, били су обухваћени сви мушкарци од осамнаест до четрдесет пете године живота. Од општина је тражено да припреме спискове и сачекају долазак „наборне комисије“. Народ је у почетку био запрепашћен овим срамним чином. Брзо је почео да се прерачунава: ако окупатори сакупе само један одсто регрута од око 4 милиона становника, колико се рачунало да је у то време имала Србија, сакупило би се око четрдесет хиљада младића. Том броју додаван је изванредан проценат рањених војника који су били заостали за својим јединицама у повлачењу 1915. године, а који су код својих кућа зацелили ране. Све у свему, окупатори су могли да рачунају на око 60.000 људи способних да носе оружје. Ако би то успели да остваре, окупатори би имали јаку војну формацију која би, у ствари, сачињавала половину српских снага на Солунском фронту, јер се претпостављало да се на том фронту налази највише 120.000 српских војника. Остало је изгинуло на бојиштима Србије и у повлачењу кроз врлетне стазе Албаније. Спискови су се умањили и масовним умирањем од глади и исцрпљености на грчкој територији, нарочито на Крфу и Виду.

Пушка као оружје слободе

У обзир су узимане још неке околности: какво би морално стање било изазвано код српских трупа на Солунском фронту са-

знањем да с друге стране борбене линије имају своје синове и браћу у бугарској униформи?! Како би се осећао прекаљени српски борац, који већ пет година носи пушку у руци и главу у торби, кад би, пре него што испали метак из своје брзометке, морао да се упита да она глава која вири из непријатељског рова није баш глава његовог нејаког сина кога је оставио код куће да се огњиште не би затрло?! Чак и да непријатељ не оствари ову намеру, да не пошаље српске регруте директно на фронт, трагично и поражавајуће делује сазнање да српски младићи носе бугарску униформу, да обављају послове у позадини, а да тиме ослобађају регуларне бугарске трупе, које су дотад биле у позадини, да крену на фронт и појачају своје исцрпљене трупе.

Српска војска на Солунском фронту није била у могућности да попуњава своје проређене редове, она се из дана у дан смањивала. У то време говорило се с тужном духовитомшћу: од ћувика до ћувика, оста Србин без војника... А до ослобођења отаџбине било је још много ћувика и сваки се питао хоће ли ико остати у животу...

Кроз векове је пушка у српском народу значила само оружје слободе. Зар се може узети бугарска пушка и поћи у бој против своје браће на Солунском фронту?! Не! То српски младићи неће прихватити, па макар сви изгинули! Боље је, мислили су, изгубити главу него обући бугарску униформу и цев пушке окренути на своје очеве и браћу...

Ваљало је, ипак, смишљеније радити. И вође устанка, које су биле узнемирене овом чињеницом, питале су се шта да се ради. Да ли „не“ изговорити појединачно или масовно? Истицало се да је човеку лакше кад види свог ближњег да с њим дели опасност, да с њим дели муке...

— *наставити се* —

Недавно отворена изложба у Галерији РТС-а у Београду представља изузетан подухват кустоса-историчара, заједнички пројекат музеја у Лесковцу, Нишу, Врању, Пироту и Прокупљу и представља специфичан омаж нашим прецима славно палим у одбрамбеним и ослободилачким ратовима које је Србија водила почетком 20. века. Хронолошки приказује трагичан низ година у српској историји – од потпуне пропасти, повлачења српске војске и народа 1915/16. године, успостављања окупационе војно-цивилне власти, страдања и депортовања српског становништва у логоре, положаја Српске Православне Цркве и школства под окупацијом, до избијања Топличког устанка, његовог суровог угушења и, на крају – славног повратка у ослобођену отаџбину.

Све до 25. априла ове године посетиоци, овог надасве отрежњујућег низа фотографија који без речи и звука излива вапаје и јецаје, могу видети и осетити стварни живот наших предака у тим страшним годинама Првог светског рата – како оних који су од бајонета, метка или бомбе страдали у калузи, тако и оних који су остали у окупираној отаџбини и на својој кожи осетили мрачну судбину поробљеног становништва.

„Цивилно становништво је претрпело велики терор, силовања, паљења, набијања на

Велики рат

Омаж палим прецима

Изложба „Југ Србије у Великом рату 1915–1918” сведочи фотографијама о свакодневном животу цивила, жена, деце и старца на окупираној територији, над којима су Бугари починили до тада незапамћене злочине; али и путу наших ратника преко Албаније, Крфа, Солуна, Солунског фронта и ослобађању Србије. Изложене су појединачне и групне фотографије одликованих ратника, драматичних призора из борби, оригинална документа, униформе српске војске, као и посебно одабрано оружје којим су се борили ратници са овог простора.

колац...“, стоји запис поред фотографија које леде крв у жилама. Радо би од њих окренули главу, али немамо куд... Од тих напаћених и измрцварених жена, младића, мужева, од тих непознатих и незнатих „малих“ јунака из ровова, из окупираних засеока, села, градова – настали смо ми данас. Зато су нам овакве „тешке“ слике преко потребне... Да знамо и да се сећамо. Заувек.

Биле су то године Великог рата. Са разлогом је тако и назван. Све је било велико. И све је било страшно – број погинулих на бојишту, али и глад, болест, страх, малтретирања, силовања... Подаци су сурови: 1917. године из Моравске окупационе области је интернирано у бугарске логоре око 65.000 лица од 18 до 60 година. У овај број интернираних улази 8.000 девојчица које су Бугари за златан новац, као робље, продали Турцима за њихове хареме. По Рајсовом тврђењу, то су махом била женска деца од десет до петнаест година... Масовна убиства интернираних: само у једном конвоју ликвидирано је око 600 деце из лесковачког краја у околини Софије (17. априла 1917. године), како се наводи у извештају анкетне комисије. Посебно су потресне фотографије убијених у Сурдулици и Араповој долини код Лесковца, са унакаженим телима цивила...

Зорица Нешић

О бугарским злочинима међународна комисија је, поред осталог, констатовала следеће:

„Све страхоте најстрашнијих раздобља људске историје, за које се веровало да су престале заувек, поново су ускрсле у делу Србије којим су прокрстарили Бугари. Овде нису само убијани људи и жене, већ су вршени сви видови мучења и спроведени су и облици садизма, као што је набијање на колац, што су измислили Турци, убијање натенане спаљивањем на људождерски начин, силовање мајки у присуству кћери или кћери у присуству мајки, предаја жена на блуд с псима, сакаћење полних органа... Ова мучења објашњавају се не само великом мржњом Бугара према Србима и њиховим злочиначким нагонима, него још и тиме што су Бугари желели да своју жртву пре убијања опљачкају. Да би се од ње изнудила што већа сума новца, жртва је стављана на муке.“

(Rapport de la Commission interable su les violations des conventions de la Haye et du Droit international en général, commises de 1915–1918. Par les Bulgares en Serbie occupée, Paris, 1919. стр. 4 и 11)

Споменици страдалим српским војницима 1916. године у Великом рату на острву Крф

Чувари сећања Албанске голготе

И најскромнији споменик подигнут у знак сећања на једно невино настрадало људско биће има огроман значај. Макар једно обележје, које служи за обележавање трагедије оних који су своје кости уткали у темеље државе, представља део опште историје цивилизованог света, општег сећања а понајвише љубави оних који имају довољно духа да ту жртву не забораве, без обзира на националност, веру или државу којој припадају.

Ових дана обележавамо сто година од Албанске голготе српске војске и народа – једног од највећих страдања у историји Србије. Повлачење српске војске, владе и цивила у Великом рату почело је после октобра 1915. године, пошто су удружене снаге немачке и аустроугарске војске кренуле у напад на Србију. Централним силама убрзо се придружила и Бугарска. Краљевину, која је у том тренутку имала око 4.500.000 становника, напала је армија од скоро 800.000 војника. Отпор који је пружила малобројна српска војска није могао да заустави напредовање непријатеља. Српска војска са дупло мање војника, против непријатеља надмоћнијег у људству и наоружању, није могла да издржи притисак што је довело до одлуке Владе и Врховне команде о повлачењу ка југу у зиму 1915/1916. године. Повлачење је текло у више колона ка обали Јадранског мора преко сурових црногорских и албанских планина, до места где су Савезничке команде организовале транспорт бродовима и прихват до безбедносних одредишта, грчких острва у Јонском мору, Италији и северној Африци.

На том путу страдања, борбе за сопствени живот и опстанак саме државе, свакодневно је умирало на десетине људи. Према подацима српске Врховне команде, на албанску обалу је стигло око 110.000 војника и 2.350 официра. Претпоставља се да је од почетка повлачења живот изгубило око 72.000 људи. Укупно је преко Албаније прешло око 54.000, а преко Црне Горе око 90.000 људи.

На острву Крфу је било 28 војничких гробаља. Највећа места за сахрањивање била су у Като Корацијани са 560 гробова и Агиос Матеос са 520 гробова. Ахилеон је био Српско официрско гробље. Избеглице су сахрањиване на градском гробљу у Гарици и другим сеоским гробљима.

Током повлачења српске војске преко Албаније, војници су умирали од хладноће, глади и исцрпљености. Данас, када би путник намерник прелазио исте просторе, не би могао ни да претпостави величину страдања нити број жртава који се пре само једног века на овом путу догодио. Готово да не постоји гробно место, обележје или ознака том огромном броју страдалих. У Буризи код Скадра остало је сачувано неколико гробова, у граду Фиру локално становништво негује сећање на време када је српска војска пролазила местом, а у приморској Валони где је био један од два центра за транспорт српске војске бродовима савезничких трупа (други је био лука Драч) и где је огроман број Срба скончао чекајући помоћ, данас нема сачуваног ниједног гроба српског војника.

На „Острво спаса“, како су Срби назвали јонско острво Крф, војска и народ почели су да бродовима стижу почев од Божића 1916. године. Прво

искрцавање на Крфу, било је у пристаништу у Гувији, шест километара северно од града Крфа. До 15. фебруара на Крф је превезено 135.000 људи и у Бизерту (Тунис) око 10.000 људи. До априла 2016. на Крф је стигло око 200.000 војника и цивила. Савезници нису имали довољно времена да се припреме за адекватан прихват тако великог броја људи. Није било довољно хране, одеће, огрева и шаторске опреме, па су војници, измучени од напорног марша, масовно умирали. Нису помагали ни временски услови, данима је без престанка падала ледена киша. Преморена и измучена војска боравила је под ведрим небом, без шатора и заклона. Умирало се свакодневно, процењује се да је у првим данима по 150 војника дневно умирало на Крфу.

На острву Видо, које је било организовано као болница, искрцавани су најтежи рањеници и болесници и то су углавном били најмлађи које је повлачење највише погодило. Од 23. јануара до 23. марта 1916. умрло је 4.847 људи. Мало острво Видо код Крфа, тада само камен на камену, претворено је у „острво смрти“, а море око њега у „плаву гробницу“. Без могућности сахране, око 5.400 умрлих је спуштено у море.

Ипак, постоје бројни разлози због којих Срби на Крфу данас треба да осећају понос. Крфљани и после једног века негују живо сећање на све оне Србе који су своје животе оставили на овом острву и заувек постали симболи опстанка српске државе после незапамћених мука у Великом рату.

Споменици посвећени страдању и сећању на погинуле српске вој-

нике од последица Албанске голоте 1916. на острву Крфу, данас се налазе на четири локације: острву Виду, граду Крфу, Гувији и у месту Агиос Матеос.

Први споменик подигнут на месту највећег страдања, острву Виду, био је Камени крст откритен 17. маја 1922. године. Данас се налази у сенци чемпреса, одмах поред улаза у касније изграђен маузолеј. Споменик је подигла Краљевска морнарица Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, а самом догађају присуствовао је краљ Александар Карађорђевић заједно са великим бројем представника политичке, војне и црквене елите Србије и Грчке. Једноставан крст од белог камена на коме су уклесане речи „Бесмртним херојима – краљевска морнарица 17. маја 1922.г.“ подигнут је, иницијативом српске државе и народа да се на посебан начин обележе жртве и страдања, на Виду одмах по завршетку Великог рата. Овим спомеником на „острву смрти“ знани и незнани српски војник, сељак, ученик, постао је бесмртан и за данашње генерације које долазе да одају почит прецима на овом месту.

Камени крст на острву Видо

У том историјском тренутку – толико се могло. По завршетку Првог светског рата било је бројних иницијатива да се на Крфу обележи страдање војске и народа, али није било довољно новца. Само упорност и лична залагања оних учесника рата који су у периоду мира обављали

значајне државне функције довела је до праве спомен-костурнице, која се и данас може видети на Виду.

Идеја за изградњу репрезентативног маузолеја-костурнице на Виду из више разлога реализовала се уочи почетка Другог светског рата. Са радовима се почело 1936. године, а маузолеј је завршен 1939. под будним оком надзорника радова Јосифа Коена, инжењера са Крфа. Пројектант маузолеја био је архитекта Николај Краснов. У то време Србијом је владао Милан Стојадиновић, који је 1916. године боравио на острву као млади службеник министарства финансија и постао крфски зет.

Спомен маузолеј на острву Видо

У маузолеј на Виду су пренете кости ратника чија су имена била позната са гробља које је постојало на Виду, и свих оних чија су се тела налазила на војним гробљима на острву Крф. Њихова тела налазе се сада у касетама у унутрашњости овог здања. Тачно 1.232 касете поређане по азбучном реду постављене су унутар овог споменика, док су посмртни остаци 1.532 неидентификована војника похрањени у две нише, бункере, изнад којих се налазе прикази лица и наличја Албанске споменице, ордена који је установио краљ Александар I Карађорђевић за све војнике који су се повлачили преко Албаније у зиму 1915/1916. Унутрашњост маузолеја 1940. године оплемењена је мозаиком који носи назив „Албанска голгота“ а рад је академског сликара Лазара Личинског. Речи исписане изнад врата маузолеја од камена, који се данас налази у сенци столетних чемпреса, су једноставне: „Српским јунацима – Југославија“.

Крушевац и Крф

Поред маузолеја, на острву Виду постоји и спомен плоча братимљења Крфа и Крушевца, која је постављена крајем прошлог века.

Митрополит Димитрије одржао је опело на војничком гробљу на Виду пред крај Првог светског рата. Том приликом је рекао: „Острво Видо постаће за будуће наше срећније нараштаје српски Јерусалим, збориште захвалних потомака.“

Село и лука Гувија, удаљена шест километара северно од града Крфа, било је место где се први српски војник искрцао на острво Крф, по доласку првих савезничких бродова са српском војском из Албаније 1916. године. Данас се овде налази Спомен плоча српске војске постављена 1975. на плажи у Гувији, у знак сећања на искрцавање српске војске које је почело на Бадње вече и трајало до 5. априла 1916. године. Текст на спомен плочи исписан је на француском, грчком и српском језику.

Први споменик посвећен српским жртвама на Крфу подигнут је још за време боравка српске војске на овом острву. На земљишту сељака из Агиоса Матеоса подигнут је масиван споменик по пројекту архитекте Јанка Шафарика, док је рељеф урадио академски сликар Михајло Миловановић. Споменик су подигли припадници Дринске дивизије

у знак сећања на своје саборце који су умрли на Крфу. На споменик су уклесани стихови поручника Владимира Станимировића: „На хумкама у туђини неће српско цвеће нићи; поручите нашој деци нећемо им никад стићи. Поздравите отаџбину, пољубите српску груду! Спомен борбу за слободу нека ове хумке буду.“

По пројекту академског вајара Слободана Стојановића, на самом централном тргу у месту Агиос Матеос, налази се споменик биста у сећање на Крфљанина Јаниса Јанулиса, који није обрађивао свој комад земље из поштовања према српским војницима који су сахрањени у њој.

У самом граду Крфу, у обновљеној згради позоришта, налази се спомен-плоча која нас, на грчком језику, подсећа да су на том месту током Првог светског рата заседале српска влада и парламент. Зграда крфског позоришта, толико важна за српску историју, уништена је током бомбардовања 1943. године, као и хотел „Бела Венеција“ у коме је боравила српска влада током Великог рата. За своју домовину и породицу Срби су се молили у Цркви Светог Спиридона.

Дворац-летњиковица „Ахилеон“ аустријске принцезе Елизабете, смештен пар километара од центра града на узвишењу, служио је као болница и место за одмор напаћеним српским официрима. То сећање данас је записано и на спомен-плочи, обавештењу за бројне посетиоце овог здања.

Ахилеон

Српска кућа у граду Крфу у улици Мустоксиду 19 је музеј посвећен страдању српске војске током повлачења преко Албаније у Великом рату и почасни конзулат Србије. Ово репрезентативно здање од велике исто-

Плава гробница

Предео мора око острвца Вида у који су са француског санитетског брода „Свети Фрања Асишки“ потапани и сахрањени преминули српски војници у дубине Јонског мора, када више у плитким каменим гробницама на обали острва то није било могуће, познат је као „Плава гробница“. Песник Милутин Бојић у једној од најдирљивијих српских песама „Плава гробница“ подвигу српских војника одаје почаст стиховима:

*„Ту на дну, где шкољке сан уморан хваћиа
и на мртве алге шресетница пада,
лежи гробље храбрих, лежи браћи до браћа,
прометеји наде ајосџоли јага.“*

Песма „Плава гробница“ објављена је 1917. године у Солуну у збирци *Песме бола и шуге*.

ријско-културне вредности, здање које је уступљено од стране општинских власти 1993. године и налази се одмах преко пута Јонске скупштине. Велика заслуга за овај поклон српском народу припада тадашњем градоначелнику Крфа Хрисантосу Саралису.

Музејска поставка, о којој већ годинама брине кустос Љубомир Сарамандић, садржи велики број експоната – предмета (оружја и опреме), докумената и фотографија из једног од најтрагичнијих периода српске историје. Аутор емотивно веома потресне поставке, коју су до ове године могли да виде бројни посетиоци Српске куће, је генерал Милорад Прелевић и она је садржала 11 целина. Хронолошки, од одбране Србије 1915, повлачења преко Албаније, евакуације српске војске, живота на Крфу, па све до одласка српске војске са Крфа.

У склопу обележавања стогодишњице евакуације српске војске на Крф, почела је реконструкција и модернизација сталне изложбене поставке Српске куће. Предвиђено је инсталирање већег броја интерактивних експоната и дигиталних инсталација, у циљу прилагођавања савременим музеолошким стандардима и приближавања садржаја млађим генерацијама. Реконструкцију објекта обавља Републички завод за заштиту споменика, док је реконструкција сталне изложбене поставке поверена Историјском музеју Србије и тиму Кодек института, ауторима вишеструко награђиваних изложби „Србија 1914“ и „Пупин“.

Отварање нове изложбене поставке предвиђено је за понедељак 18. април 2016, када ће Влада Србије бројним комеморативним и културним свечаностима обележити један век од страдања српске војске 1916. у Првом светском рату.

Тачан број умрлих српских војника и цивила у повлачењу кроз Србију, Црну Гору и Албанију никада неће моћи знати. У извештају који је министар војни генерал Божидар Терзић послао премијеру владе Краљевине Србије Николи Пашићу наводи се да је у повлачењу страдало 243.877 српских војника. Тај податак је изведен из бројног стања српске војске на почетку велике офанзиве и броја српске војске која је стигла на Крф. Никада нећемо сазнати број српских војника који су напустили српску војску током повлачења. Велики број дезертера је ухапшен и одведен у логоре где су масовно умирали.

Данас међу живима нема оних ратника који су прошли пут Албанске голготе и боравили на Крфу 1916. године. Културно-историјски споменици одржавају сећање на њихову жртву, једно време и догађаје и тако постају готово ходочасничка места за све оне који поштују снагу живота појединца и љубав према отаџбини. На острву Крф дух српског војника, официра и цивила и после једног века сија једнаким херојством.

Марија Симоновић

Извор: *Ходочашће на Крф, Љубомир Сарамандић, 2004. г.*

Антоније Ђурић

Србији срце на дар: како нас је видео и заволео Швајцарац Рајс

Београд : Православље – новине
Српске Патријаршије ; Крагујевац :
Духовни луг, 2016

(Нови Сад : Артпринт)

228 стр. : илустр. ; 21 cm

ISBN 978-86-89361-46-9

**Рајсово српско срце под
влашћу фелдвеле Броза**

Пред нама је још једно дело Антонија Ђурића *Србији срце на дар – како нас је видео и заволео Швајцарац Рајс*. Текстови, као фељтон објављени пре четврт века и даље актуелни. Приче о јунацима, херојима, витезовима... делују бајковито и нестварно, а реч је о нашим прецима који су живели на овом истом тлу пре само једног века. „Сведочанства јача од артиљерије“, „Задивљен душом српског војника“, „Он је истински волео српски народ, борио се истински са пером за истину о њему...“, „Збовање са бесмртношћу“, „Бране своја огњишта“, „Лична заповест: ни корак назад“... само су неки од наслова из књиге Антонија Ђурића. Она говори о витешком народу, који је имао и витешког краља, а најупечатљивији је следећи поднаслов: „Племенитог Швајцарца просто очаравају особине српског војника и он се више не задовољава улогом неутралног посматрача и извештача, већ се пријављује у добровољце и тако остаје у српској војсци“. Рајс се лично уверава у витешке и мученичке особине српског народа тог доба. Опчињавају Швајцарца храброст и јунаштво српских војника и домаћина, искрене сузе српске деце и српских мајки не остављају га равнодушним. Због њих је

Србију заволео др Арчибалд Рајс. Иза тих прича следе оне у којима се цитирају извештаји др Рајса о страдању српског цивилног становништва пре стоједне године у Мачви, Подрињу... а ми их још нисмо све побројали, као да нису наши, чак у задњих 70 година им умањили број и значај. Рајсови извештаји, фотографије обешених, спаљених људи, нас и данас опомињу. Опомињу да смо имали пријатеља у угледном човеку свога времена, а где смо сад? Видимо из дела Антонија Ђурића где смо били, да нас је волео Рајс, да нас је волео адмирал Гепрат, маршал Франш Д Епере, Ламартин, руски цар Николај II... Хоће ли нас неко, овакве какви смо и какви се представљамо, заволети? Ма неће ни да нас погледају... јер не волимо ни сами себе, јер не поштујемо оне који су нас волели. Швајцарац Рајс даривао је Србији сва своја добра и ставио се на ползу српском народу када му је то било најпотребније, када нико није очекивао блиставе победе српске војске на Церу и Колубари, када се Аустроугарска војска светила над српском нејачи, женама, старцима.... Многи су писали о др Арчибалду Рајсу. Његова књига *Чујте Срби* једно је од најцитиранијих дела. Антоније Ђурић нас цитирајући Рајса и његове ратне извештаје, упознаје са једним невероватним моментом наше историје. Тај моменат везан је за Рајсов извештај о, до тог доба, нечувеним злочинима над српским становништвом у Мачви и Подрињу. Ко је учинио такве злочине: 42. пук 25. регименте. Мобилисан у Загребу и Вараждину. Зато и не чуди сведочанство преживелих да су „најгори били они Аустријанци који говоре нашим језиком“. У тој регименти служио је цару Фрањи фелдвеле Јосип Броз, касније назван Тито. И за ту службу је одликован, али му орден, због заробљавања на руском фронту никад није лично уручен. Када су Броза сахрањивали у Београду, бечки новинар обавештава да међу изложеним орденима Јосипа Броза недостаје једино онај који је заслужио 1914. на српском

фронту. Ко је уз Броза скривао истину о учешћу његове јединице у злочинима 1914. г.? Одговор је једноставан, али невероватан: српски комунисти. За њих историја почиње доласком Броза на чело партије, а Броз у то доба још није био комуниста, тада је био само злочинац над српским народом. Брозом комунистичком биографу Владимиру Дедијеру, да говори о томе, забрањује Милован Ђилас! Пре тога, српски комунисти саветују и самог Броза да није паметно да говори о свом ратовању на територији Србије. Несумњиви зликовац Јосип Броз сахрањен је, по сопственој жељи, у Београду, у једном дворишту на Дедињу. Недалеко одатле налази се кућа коју је подигао Арчибалд Рајс. Иако има само 4 собе, због свог лепог изгледа названа је вила „Добро поље“. После 87 година од смрти др Рајса, његова кућа је оронула, у њу су усељени људи који не знају ни ко је био Арчибалд Рајс, а 1993. године у једној од соба живели су Шиптари, иако је др Рајс, остављајући аманетом кућу граду Београду, захтевао да у њој живе српски официри. На Рајсово имање у Македонији, у време владавине Јосипа Броза над Југославијом, усељене су избеглице из Мађарске. Урна са Рајсовим срцем налази се на Кајмакчалану, али Кајмакчалан више није у Србији.

Миша Матић

Драго Ђурић

Вечност света у антици и раном средњем веку

Београд : Српско филозофско
друштво, 2015
(Београд : Дијамантпринт)

421 стр. ; 21 cm

ISBN 978-86-81349-33-5

Након теоријског бестселера *Постојање Боја: филозофски проблеми класичног моноизма* (Завод за уџбенике/Српско филозофско друштво: Београд, 2011), професор Драго Ђурић са Филозофског факултета Универзитета у Београду нуди још једну интересантну студију која ће сигурно заокупирати пажњу како стручњака тако и шире читалачке публике. Тему и аргументе у прилог или против вечности света Ђурић историјски прати од грчке митологије и епике (теогоније и космогоније), преко најзначајнијих и незаобилазних грчких филозофских учења (од пресоократаваца до неоплатонизма), све до хришћанске, арапско-исламске и јеврејске мисли.

Већ у предговору ове узорне монографије аутор наглашава да, упркос томе што постоји обимна историјско-филозофска литература у којој се обрађује тема вечности света, ни на једном светском језику не постоји монографија која је посвећена назначеном периоду у целини (који обухвата временски распон дужи од једног и по миленијума). Отуда, ова књига представља први такав покушај, иако се аутор одриче претензије на исцрпност.

Метафизичко питање о вечности света од самог почетка његовог постављања има два облика — просторни и, условно речено, временски: да ли је свет бесконачан или коначан; да ли постоји један

свет или их има више; да ли је свет настао и да ли ће нестати или ће, пак, вечно трајати; ако је настао, да ли је настао сам од себе или га је нешто узроковало, те да ли ће сам од себе или од нечег другог нестати; ако је вечан, да ли је такав по властитој природи или по неком трансцендентном узроку? Професор Ђурић нас зналачки води (одмеравајући супарничке космолошке хипотезе и експланаторне modele) кроз шаролике аргументативне одговоре на овај низ питања какве су пружали најзначајнији антички и раносредњовековни умови. Илустрације ради, у овом кратком приказу довољно је само поменути опсег Аристотелових аргумената у прилог вечности света које Ђурић селективно набраја и анализира: аргумент заснован на природи материје, аргумент заснован на појму могућности, аргумент заснован на просторној коначности света, аргумент заснован на природи кретања, аргументи засновани на природи времена, аргумент „зашто не раније?“, аргумент заснован на постојању вакуума, аргумент заснован на непроменљивости врста, те аргумент за вечност небеских сфера.

Кад је реч о ранохришћанским *ex nihilo* аргументима (којима се није увек конзистентно и недвосмислено прибегавало, будући да се доктрина *creatio ex nihilo* експлицитно формулише тек пред крај другог века нове ере), Ђурић се осврће на мислиоце као што су Аристид, Јустин Мученик, Атенa-гора Атински, Климент Александријски, Тацијан, Теофил Антиохијски, Василије Велики, Григорије Ниски, Августин Аурелије. Филозофско-теолошке расправе поводом питања вечности света, према Ђурићевој тврдњи, пресудно су утицала на развој расправа у вези с божијим атрибутима, односно атрибутима „божије вечности (темпоралне, а најчешће атемпоралне), божије свемоћи, а пре свега његове моћи да створи свет *ex materia* или *ex nihilo*, као и његове моћи да створени свет уреди“.

На крају треба поменути да је ова Ђурићева монографија, попут његове претходне, објављена у обновљеној едицији „Филозофске студије“ Српског филозофског друштва, за коју се надамо да ће и даље неговати високе стандарде какве је Драго Ђурић својим књигама успоставио.

А. Добријевић

Пјер Адо

Духовне вежбе и античка филозофија

(превела с француског
Сузана Бојовић)
Београд : Федон, 2015
(Београд : Портал)

448 стр. ; 20 cm

ISBN 978-86-86525-71-0

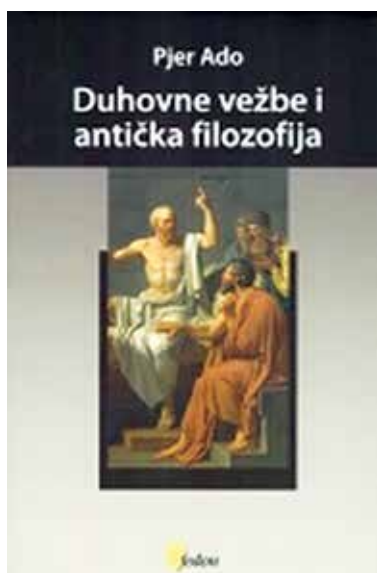
Већ неколико година уназад, београдска издавачка кућа Федон истрајава на објављивању опуса утицајног француског стручњака за античку филозофију, филозофа и филолога са теолошким образовањем, Пјера Адоа. Збирка текстова *Духовне вежбе и антич-*

ка филозофија четврта је Адоова књига која се појављује на српском језику (у, мора се напоменути, изврсном преводу). Према многим, то је уједно његова најбоља књига, будући да су у њој такорећи сабране све његове егзететске новине због којих је постао занимљив и значајан аутор и које је у својим осталим списима само додатно разрађивао.

Наша стручна јавност, али и шира читалачка публика, са именом Пјера Адоа најпре се упознала посредно, преко последњих списа познатијег француског филозофа – Мишела Фукоа – који је, бавећи се, у ширем смислу, хеленистичком етиком, јасно назначио да се његова властита истраживања махом ослањају на специфична Адоова тумачења те епохе.

На више места у овој књизи Адо објашњава да синтагму „духовне вежбе“, која данас већини звучи старомодно, не употребљава у религијском или теолошком смислу (премда се тај смисао незаобилазно подразумева), нити у смислу пуких мисаоних или моралних вежби (које су ту, дабоме, такође укључене), већ у једном ширем смислу који би обухватао идеју егзистенцијалног обликовања и преобликовања човека. Идеја духовних вежби заснива се на пракси, деловању, раду на себи, а што се, макар у стручној редакцији Пјера Адоа и поменутог Фукоа, назива „аскезом сопства“ (сасвим у складу са изворним значењем грчке речи *askesis* – „вежба“). Сваки покушај свођења речи „духовни“ на придеве „психички“, „интелектуални“ или „мисаони“, сматра Адо, знатно би осиромашило многоструке аспекте стварности који се њиме желе описати, пошто би, у крајњем, појединац помоћу духовних вежби требало да се уздиже до нечега што се уопштено назива „перспективом целине“.

Адо нам открива и анализира бројне античке (пре свега, стоичке) технике духовних вежби (духовних ставова или напрегну-

тости): истраживање, скепсу, читање, слушање, пажњу, медитацију, контемплацију, самосавладавање, лечење страсти, интериоризацију и примену животних правила, а којима се прибегавало како би се усмерило и подстакло делање, с циљем да се изазове коренити преображај човека и његових представа о свету. У том смислу, сматра Адо, бавити се филозофијом, под чијим се окриљем одвијају набројане и ине духовне вежбе, значило је вежбати како живети, пре свега како живети слободно и свесно (при чему се свесност односила на расветљавање и превазилажење граница индивидуалности не би ли се човек препознао као део целине). А то подразумева понекад болно истражање из свакодневице, нарочито ако пракса духовних вежби за собом повлачи преокретање или напуштање прихваћених вредности.

Једна од најупечатљивијих духовних вежби била је такозвана „конверзија“, која према свом етимолошком смислу означава „обртање, промену правца“, а према садржинском једноставну промену мишљења или пак потпуни преображај личности. У хришћанском контексту ту се наравно мисли на феномен „покајања“, „преобраћења“ (*metanoia*). Према Адоу, сама филозофија је у својој суштини, упркос својим разноврсним облицима, одувек

остајала чин преобраћења, у чему се и данас налази њена снага.

На крају, скренимо још пажњу на последњи текст у овој књизи, заправо разговор са Пјером Адоом о његовом схватању етике као специфичне врсте перфекционизма која тежи томе да у сократовском духу филозофију и етику изједначи са начином живљења који вреди живети.

А. Добријевић

Артур Лавцој

Велики ланац бића: проучавање историје једне идеје

(превела с енглеског
Горана Раичевић)

Нови Сад : Академска књига, 2014

([Нови Сад : Стојков])

390 стр. ; 21 cm

ISBN 978-86-6263-049-0

Чувена књига *Велики ланац бића: проучавање историје једне идеје* још чувенијег историчара идеја Артура Лавцоја, студија која је први пут објављена 1933. године и од тада доживела преко двадесет издања, коначно је преведена на српски језик. За све оне који се баве историјом онтологије или метафизике ово је незаобилазан спис: генерације филозофа и теолога уздуж су и попреко подвлачиле странице овог евергрин дела. Дабоме, то је тако и због необичне даровитости самог аутора, на чијој су се списатељској плодности и озбиљном методолошком приступу образовали, како би се то данас рекло, многи интердисциплинарни духови.

Оно што код Лавцоја испрва личи на кокетирање с једном познатом изреком Алфред Нортон Вајтхеда – на име, да читава западна филозофија у ствари представља низ коментара на Платонову филозофију – на крају задобија контуре потврђивања тог става: анализа метафоре „великог ланца бића“ (идеје о универзуму као повезаности, континуитета, градације или пунине бића, али и места и улоге човека у свету) заиста и започиње од Платона (дијалози *Држава* и *Тимај*), одлучније се развија и систематизује код Платона и осталих неоплатоничара, међа тоналитет код Августина, Томе Аквинског, Николе Кузанског и Ђордана Бруна, рационализује се код Спинозе и Лајбница, постаје помодна у осамнаестом веку, романтизована у деветнаестом веку, апсолутизована у Шелинговим опскурним спекулацијама.

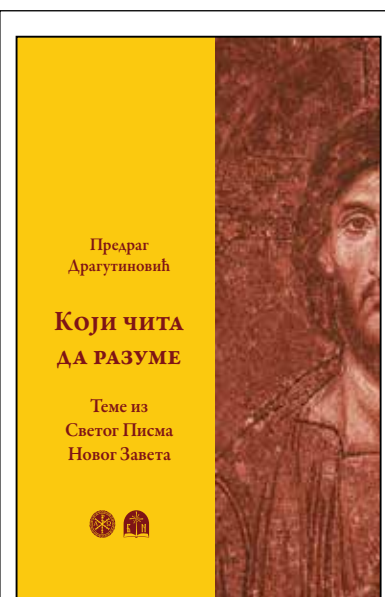
Нажалост, мора се истаћи да је превод ове књиге понегде могао да буде савеснији. Да бисмо поткрепили утисак да неки делови ове књиге нису преведени како треба, нека нам као илустрација послужи поглавље „Пунина и довољан разлог код Спинозе и Лајбница“. Иначе, о том се поглављу у стручној литератури највише расправљало, те га отуда можемо сматрати најважнијим делом књиге. А једна кардинална преводилачка грешка начињена је управо у том поглављу. Ево о чему се ради. Лавцој оживљава (истовремено, куриозитета ради треба напоменути, то независно од њега чини и велики немачки филозоф Николај Хартман), један до тада помало заборављен Лајбников појам „композибилности“ (који се може превести и као „самогућност“). Очигледно је реч о Лајбниковој инвенцији, јер пре њега тај појам не само да није био у употреби, него није ни постојао (као ни појам „инкомпозибилности“, који Лајбниц користи у пару с претходним). Разлог због којег Лајбниц изумева тај појам јесте његов отпор Спинозином порица-

њу контингенције, а самим тим и проблема „могућих светова“. Наиме, према Спинози, све што би могло да постоји стварно и постоји, те ништа не би могло да постоји другачије но што јесте. Томе насупрот, Лајбникова теза гласи да је стварни свет само један од могућих светова (Бог је изабрао да створи овај свет зато што је такав свет најбољи, али Бог је могао да изабере и другачије). Према њему, није све оно што је могуће у исти мах и композибилно (самогуће), то јест нису сви могући светови заједно могући: ако су извесне могуће ствари инкомпозибилне, то значи да не могу припадати истом свету. И обрнуто, могуће ствари које јесу самогуће припадају истом могућем свету. Термин „компатибилност“, којем преводилица одлучује да прибегне уместо појму „композибилности“, сасвим замућује ову залеђину и контекст проблематике, те читава ово поглавље чини неразумљивим и неупотребљивим.

Но, било би неистинито кад бисмо тврдили да се исти тип примедби може упутити преводу у целини. Напротив, преводилица се потрудила и у највећој мери успела да верно пренесе особени и богати прозни стил великог ерудите Артура Лавцоја.

А. Добријевић

Предраг Драгутиновић

Који чита да разуме : теме из Светог Писма Новог Завета

Београд : Хришћански културни центар др Радован Биговић : Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Библијски институт, 2015

XIV + 278 стр. ; 21 cm

ISBN 978-86-85273-34-6
(ХКЦДРБ)

Који чита да разуме. Теме из Светог Писма Новог Завета – нова књига проф. др Предрага Драгутиновића, у издању Хришћанског културног центра др Радован Биговић и Библијског института ПБФ, може се по цени од 600 динара наћи у продаји у књижарама Православног богословског факултета Универзитета у Београду и у књижари „Ризница“ у Земуну.

Текстови сабрани у овој књизи представљају плод дугогодишњег труда и истраживања аутора, и намењени су свакоме ко је заинтересован за дубље и студиозније проучавање Речи Божије.

Љиљана Дугалић

Лукин камени брод

[илустрације Исидора Ивановић]

Сремски Карловци : Дуга књига,
2015 (Београд : Радункић)

80 стр. : илустр. ; 20 cm

ISBN 978-86-86127-35-8

После прве књиге за децу *Лука у чаробном дворишту* која је за кратко време доживела друго издање, појавио се и роман *Лукин камени брод* у издању *Дуга књиге* из Сремских Карловаца. Ради се о наставку приче из едиције о дечаку Луки и његовом чаробном свету одрастања, које је започела да испишује наша уважена књижевница Љиљана Дугалић.

У сада већ сложенијем ткиву романа где се преплићу три приповедача: наратор, Лукина тетка и сам Лука, поново улазимо у дечји свет где су границе између могућег и немогућег избрисане. Брише их љубав, саосећање и топлина дечјих душа које исијавају са страница ове књиге објављене с благословом преосвећеног Владике г. Атанасија Раките.

Путујући на Златибор и проводећи време на овој нашој прекрасној планини, деци се отварају нови видици кроз серију интересантних доживљаја. Дечака Луку прате нама већ познати ликови из прве књиге, али и нови ликови који завређују да заједно са Луком и његовим друштвом поделе чаробне тренутке искреног дечјег дружења. У том дружењу и извесни недостаци деце с потешкоћама у развоју постају предност за колектив, а њихове личности бивају уважаване од стране вршњака.

Сваки од описаних догађаја у овој златиборској пустиловини обогаћује децу, зближава их, открива нове могућности дружења и заједничког упознавања света. Читајући ову књигу још у рукопи-

су уочила сам њен значај и за нас, одрасле читаоце: родитеље, васпитаче, вероучитеље, јер описани доживљаји омогућавају лакше разумевање дечјег света и феномена одрастања. За разлику од одраслих који заборављају како је тешко бити дете и колико појмова и односа треба да савладају деца док не израсту у људе, чини се да Дугалићева није заборавила и да дише и пише дахом и душом детета.

Није лако извести дете на пут и васпитати га у доброг, поузданог и правог човека, будућег домаћина овога света. Као што није лако васпитати дете, тако исто, уверени смо, није лако и писати за децу. Јер смо оптерећени предрасудама, сопственим промашајима и поразима, и не желећи пројектујемо сопствене страхове и незнања на млада, чедна бића што нам одрастају пред очима. Као у првој, тако и у овој књизи Дугалићева вешто, с лакоћом и деликатним разумевањем дечјег света, улази и пише из њега. Чини се да свака реченица охрабрује, отвара нове видике и враћа нас, одрасле читаоце, у чаробни свет проживљеног детињства и подсећа нас на она питања која су нам у том периоду задавала проблеме.

Уживајући у причама из прве књиге, прижељкивала сам да Љиљана Дугалић не одустане од књижевности за децу и да нас води даље кроз свет нашег савременог детета, које је и превише изложено медијским и сваким другим духовним и менталним лошим утицајима.

Лукиним каменим бродом, који је управо изишао из штампе, књижевница је потврдила наша очекивања и дала нам ново штиво за рад са децом, њиховим родитељима и уопште свима који дете окружују.

Ова технички одлично опремљена књига, илустрована духовитим и љупким радовима сликарке Исидоре Ивановић, посебно ће обрадовати оне родитеље који са жудњом ишчекују да и њихова деца постану јунаци прича и књига, без обзира на проблеме које их прате у расту и развоју.

Боравком на Златибору деци се пружила прилика да упознају вештине живота у природи и на селу, да се сусретну с традицијом, да открију бесцен блага које нам обилато нуди земља и подстиче да јој узвратимо, са захвалношћу умножавајући добијене дарове.

У књизи Лука је од камена из каменолома направио мозаик брода. Тако нас је, уз Лукину помоћ, Љиљана Дугалић од чаробног дворишта повела на пловидбу обоженим светом нашег детета. Желимо и надамо се да ће путовање, на радост читалаца и малих и великих, трајати и да ћемо се радовати новим књигама из едиције о дечаку Луки из пера ове даровите књижевнице.

гр Миљана Абрамовић Савић

ДОБРОЧИНСТВО
Поклоничка агенција Српске цркве
тел/факс: 011/2687-416, 2686-445
info@dobrocinstvo.rs
www.dobrocinstvo.rs

Цариград - Истанбул
14 - 21. мај

Беч
18 - 22. мај

Светиње Грчке са Патмосом
06 - 14. јун

Манастири Румуније
21 - 29. јун

Манастири Бугарске
04 - 10. јул

Острог
Сваког викенда

ЛАЗАРЕВАЦ

Примена интернета у реализацији верске наставе

У суботу, 19. марта 2016. г., са благословом Епископа шумадијског Јована, у Лазаревцу је одржан семинар за вероучитеље под називом „Примена интернета у реализацији верске наставе“. Семинар је одржан у кабинету за информатику ОШ „Кнез Лазар“, у Лазаревцу, а предавачи су били Милош Јелић, вероучитељ у ОШ „Херој Радмила Шишковић“ у Смедеревској Паланци, и Милан Милошевић, наставник информатике и рачунарства у ОШ „Херој Радмила Шишковић“ у Смедеревској Паланци.

У обуци су учествовали вероучитељице и вероучитељи из три намесништва Епархије шумадијске. Вероучитељима из колубарско-посавског намесништва, придружиле су се колеге из орашачког и бељаничког намесништва. Добра атмосфера, лепо расположење, али и плодне дискусије и размене искустава у коришћењу савремених технологија у настави веронауке су оно што је карактерисало ово сабрање.

Циљ семинара је подстицање вероучитеља на коришћење WEB 2.0 алата на часовима верске наставе у смислу унапређења исте, као и личног усавршавања. Задатак сваког полазника био је израда блага путем кога би се успоставила модерна комуникација на релацији наставник-ученик, који би послужио у изради сада обавезних портфолија за предаваче, припрема за час или нечег другог, у зависности од креативности корисника.

Извор: Епархија шумадијска

НИШ

Јубилеј Завода за заштиту споменика културе

У петак, 23. марта 2016. године, у Дому Војске у Нишу, Завод за зашти-

У 2015. ГОДИНИ

50 превода Светога Писма

Године 2015. Библијска друштва су помогла у довршетку превода Библије на 50 језика, којима говори скоро 160 милиона људи.

Потпуна Библија постоји на 563 језика, којима говори скоро 5,1 милијарда људи; уз то 658 милиона људи има само Нови Завет на 1.334 језика. Још 281 милион људи на својим језицима има само поједине библијске књиге. Остаје још 497 милиона њих који на својим језицима уопште немају Библију, у деловима или целу.

Извор: Сједињена Библијска друштва / сцп.срб

ту споменика културе Ниш обележи је пола века постојања.

Завод за заштиту споменика културе Ниш једна је од најзначајнијих институција културе у земљи која покрива 7 округа, 39 општина и брине о 440 непокретних културних добара. Поред многобројних гостију свечаној прослави присуствовали су Његово Преосвештенство Епископ рашко-призренски Теодосије, заменик Епископа нишког, као и Епископ врањски Пахомије и Епископ тимочки Иларион.

Извор: Епархија нишка

ЛАЗАРЕВАЦ

Изложба „Икона или религиозна слика“

У четвртак, 31. марта 2016. године, крајем треће недеље Великог поста, са благословом Епископа шумадијског Јована, у Лазаревцу је отворена изложба под називом „Икона или религиозна слика“.

Већ четврту годину за редом изложба се организује у сарадњи Црквене општине Лазаревац и лазаревачког Центра за културу, а овогодишња поставка реализована је у галерији „Савременици“. Изложбу је отворио свештеник Владимир Димитријевић, заједно са кустосом Центра за културу Даринком Станојевић, захваливши свима који су се потрудили да ова збирка икона и слика буде доступна лазаревачкој публици.

Изложба је била састављена од радова локалних иконописаца и ликов-

них ствараоца, али и гостију са стране. Отварање изложбе пропратио је и пригодан културно-уметнички програм. Окупљени су уживали у мини концерту Хора „Свети Димитрије“, предвођеним протонамесником Владимиром Стојковићем. Изложбена поставка била је отворена за посетиоце све до 8. априла и као свих ових година била је едукативног карактера: изложбу су, између осталих, посетили и ученици лазаревачких школа, скупа са својим вероучитељима, који су им на изложби одржали часове верске наставе на тему „Икона или религиозна слика“.

Извор: Епархија шумадијска

ЗАГРЕБ

Музичка академија

Поводом 120. годишњице рођења хрватског композитора Јосипа Штолцера Славенског, Музичка академија Свеучилишта у Загребу под покровитељством Града Загреба организовала је јединствени уметничко-научни пројекат под називом „Религиофонија“. Као увод у овај посебни културни догађај, Одсек за музикологију Музичке академије организовао је осам бесплатних предавања на тему културе, уметности и човека као и улоге музике у појединим религијама и литургијама. У суботу, 2. априла 2016. године, у просторијама Музичке академије гост предавач био је јерођакон Јеротеј Петровић из манастира Ковиља у Епархији бач-

БЕОГРАД Библија и култура

У четвртак, 7. априла 2016. г. у клубу Дома омладине у Београду, у организацији Библијског института Православног богословског факултета и Дома омладине Београда, одржана је трибина на тему „Библија и култура“, на којој су се публици обратили проф. др Родољуб Кубат – редовни професор Старог Завета на Православном богословском факултету Универзитета у Београду, и проф. др Предраг Драгутиновић – ванредни професор Новог Завета на ПБФ УБ.

Модератор трибине је био вероучитељ Милинко Милићевић. Како су професори Кубат и Драгутиновић најавили, ова трибина је увод у циклус трибина које ће бити посвећене библијским темама, а које ће током ове године бити одржане у београдском Дому омладине.

Разумевање Светог Писма је кроз историју било изазов – као што је и данас за савременог читаоца. Наиме, библијски текстови су настајали током дугог временског периода, у различитим контекстима, на различитим језицима, сакупљани су, преношени, читани и тумачени у различитим културама. Они су увек инволвирани у неку културу која их обликује и коју, с друге стране, обликују. Познавање ових културолошких контекста из прошлости показује се као неопходно за разумевање поруке библијских текстова. Савремена култура пак представља један нови контекст у коме се чита и тумачи Библија и доноси своја питања, захтеве и изазове.

У којој мери је библијски говор о Богу детерминисан културом у којој се одвија? Могу ли Библија и култура бити саговорници или представљају данас две непомирљиве инстанце? – само су нека од питања и тема којима ће Библијски институт ПБФ приступити кроз организацију трибина на библијске теме.

кој, који је говорио на тему „Место и улога музике у литургијској традицији Православне Цркве“.

Предавање је употпунило појање хора Школе црквеног појања „Свети Јован Дамаскин“ из Новог Сада и српског византијског хора „Мојсије Петровић“ из Београда, који су отпојали неколико црквених химни. Предавању је присуствовао и Митрополит загребачко-љубљански Порфирије. Након предавања, Митрополита Порфирија, предавача и све присутне поздравио је декан Музичке академије у Загребу проф. Далибор Цикојевић.

Извор: сцп.срб

БЕОГРАД Рано хришћанство

У пријатној дворани Конака кнегиње Љубице, 4. априла у 18 ча-

сова одржано је предавање „Рано хришћанство у Београду и околини“.

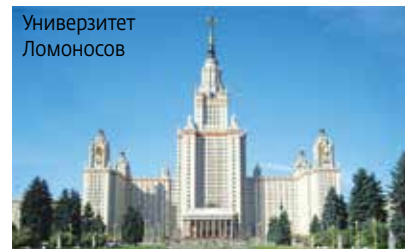

Предавач је био Велибор Мартиновић, мастер теологије и археологије. Мартиновић је представио шири контекст религијског окружења античког Сингидунума у тренутку када се на овом подручју јављају први подаци о хришћанима, указао је на кључне личности раног хришћанства на овим подручјима као и на материјалне и писане трагове раног хришћанства.

БЕОГРАД Руске студије

Како преноси РТС, студенти из Србије и земаља региона имаће прилику да се пријаве на нови мастер програм током кога ће систематски изучавати историју Русије.

На Филозофском факултету Универзитета у Београду покренут је студијски програм Мастер историје – руске студије. По први пут студенти из Србије и земаља региона имаће прилику да се пријаве на једногодишњи мастер програм током кога ће систематски изучавати политичку, друштвену, економску и културну историју Руске империје, СССР, Русије и држава насталих након распада Совјетског савеза. Такође ће моћи да изучавају и руско-српске, односно совјетско-југословенске односе у модерно и савремено доба са акцентом на проучавању друштвених, културних и политичких веза, контаката и међусобне перцепције. Студије се баве и проучавањем савремене политике и друштва Русије и других земаља Источне Европе.

Програм се реализује у сарадњи са водећим академским и научним институцијама у Русији. Ради реализације програма Филозофски факултет у Београду је закључио уговоре о сарадњи са Московским државним универзитетом за међународне односе Министарства спољних послова Русије МГИМО и са Руским институтом за стратешке студије. У реализацији програма користиће се и ресурси међууниверзитетске сарадње се Историјским факултетом Московског државног универзитета „Ломоносов“, односно сарадње са Институтом за славистику Руске академије наука, као и другим високошколским установама у Европи које реализују програме руских студија.

ШАМБЕЗИ

Заседање Свеправославног секретаријата

Дана 30. марта 2016. године у Православном центру Васељенске Патријаршије у Шамбезију код Женеве окончано је прво заседање Свеправославног секретаријата Светог и Великог Сабора Православне Цркве. У раду овог Секретаријата Српску Православну Цркву представља Његово Преосвештенство Епископ бачки Иринеј, у чијој пратњи се налази протојереј Гајо Гајић. Учесници заседања, које је радило под председавањем Митрополита швајцарског Јеремије (Васељенска Патријаршија), размотрили су поредак даљег рада Свеправославног секретаријата.

Тако је одлучено да се установи комисија која ће отворити интернет сајт Свеправославног сабора, као и шест специјалних комисија Секретаријата ради пружања техничке подршке раду Сабора, међу којима и обезбеђивање материјала учесницима пленарних заседања, а и комисија које ће бележити измене одобрене на пленарним заседањима и уносити их у текстове на званичним језицима Сабора, прикупљати потписе под усвојеним документима, обезбеђивати синхронизоване преводе, акредитацију новинара и потоње објављивање записника и саборских одлука.

Извор: Московска Патријаршија / сџ.срб

МОСКВА

У одбрану прогоњених

Руска Православна Црква и Евангелистичка асоцијација Били Грема јесу иницијатори и организатори светског самита хришћанских великодостојника у одбрану прогоњених хришћана, који треба да се одржи у Москви од 28. до 30. октобра 2016. Планира се да овај самит окупи око 1.000 делегата из 150 земаља.

ЕПИСКОП БАЧКИ ИРИНЕЈ:

Нека звоне звона Европе!

Међу непосредним реакцијама на потресну вест о терористичком нападу у Бриселу, који у сваком нормалном човеку изазива огорчење и дубоко саосећање са жртвама, издвајају се кроз сузе изречене речи високе представнице Европске Уније: „Ово је веома тужан дан у коме Европа и њен главни град доживљавају исти бол који Блиски исток осећа и доживљава сваког дана.“

Госпођа Могерини је погодила саму срж проблема јер све истинске вредности, уграђене у основе европске цивилизације, потичу са Блиског истока. Оне су хришћанске, али данашњу културу повезују и са претхришћанским културама. Како каже француски теолог Жан-Франсоа Колосимо, у коптској Литургији чујемо музику фараона, а у језику Халдејаца и Асираца проналазимо арамејски којим је говорио Христос. Код православних, данас арабизованих, хришћана налазимо остатке великог јелинистичког наслеђа. Арапски и персијски философи јесу нам пренели дела Платона и Аристотела, али их нису нашли у Корану него су их преузели од багдадских хришћана. И арапско писмо је настало у Византији.

Христос се родио на Блиском истоку. Тамо су настали монаштво и прве катихетске школе, одржани васељенски сабори... Заједно са древним православним Патријаршијама Антиохије, Јерусалима и Александрије, тамо живе и Асирци, персијски хришћани који су проповедали Јеванђеље у Индији и Кини; затим Копти, Етиопљани и Сиријци, оснивачи Малабарске Цркве на југу Индије; тамо су и римокатолици и унијати, а од 19. века и англиканске и протестантске заједнице. Свака има специфичну духовну вертикалу, а данас су све изложене прогону и геноциду. О њиховом мучеништву недавно су говорили патријарх Кирил и папа Фрања.

Површна су тврђења да је страдање хришћана у Европи и на Блиском истоку последица борбе екстремиста са присталицама демократских вредности. Ради се о сукобу апсолутне, некрофилне деструктивности са животодавним божанским енергијама, оваплоћеним у вредностима које оличавају хришћанска култура и начин живота.

Људска солидарност или, боље рећи, састрадална љубав представља за сваког хришћанина мотив да се супротстави апсурдном нихилизму који, вођен инстинктом смрти, разара цивилизацију у првим деценијама 21. века. Као да се свет огледа у апокалиптичким прогнозама Мерла-Понтија: „Досадашња

Разлог за одржавање тако великог конгреса јесте масовни прогон хришћана на Блиском истоку, у Африци и другим крајевима света, небивали у савременој историји, а може се поредити са прогонима хришћана у првим вековима хришћанства и са масовним репресијама од стране атеистичких власти 20. века. Таква злодела на широком плану хришћанска заједница не може игнорисати. Руска Православна Црква и Евангелистичка асоцијација Били Грем сматрају да ће предстојећи самит бити

платформа за свестрану расправу о овом проблему у циљу промене стања на боље.

Извор: Московска Патријаршија
(превод: Информативна служба СПЦ)

ПАРИЗ

Улица Марије Скобцове

У Паризу је одржана церемонија откривања улице Марије Скобцове, монахиње, богослова, иконописца, учеснице француског Покрета отпора. У свечаности отварања ове улице учествовали су председник XV ди-

цивилизација се развијала у оквиру хришћанства, а данас се развија у празном. Двадесет и први век или ће бити религиозан или га уопште неће бити.“

Трагедија је што се терористички напади одвијају под плаштом изопачених верских осећања и што Европљани тероризам често поистовећују са исламом, занемарујући вредности исламске културе и цивилизације, као и оних хуманих начела која извориште имају у Корану, а придржава их се огромна већина муслимана. Те вредности негује међу својим верницима Исламска заједница Србије и због тога заслужује нашу братску пажњу и поштовање.

Размишљања поводом свакодневних вести о стотинама угашених живота у Европи и на Истоку не спадају само у етичку сферу дистанцирања од зла већ и у онтолошку запањеност пред великом негацијом живота од стране терористичких група. Злочине у Паризу и Бриселу неки тумаче искључиво као бумеранг који се враћа Европи. Тако га и нехотице оправдавају и изазивају смутњу изражену у „Магбету“ речима „зло је добро, а добро је зло“.

Са болом у срцу морам да подсетим да и у сенци ових ужасних догађаја основне карактеристике православног човека треба да буду смиреност и љубав. У срцима православних треба да одзвањају речи Светог Јована Богослова: „Децо, волите једни друге!“ Моралне особине нашег народа засноване су на хришћанском човекољубљу. У овим данима треба да будемо уједињени у са-страдалној љубави са нашим ближњима, како хришћанима тако и муслиманима, јер су сви жртве истог тоталитарног безумља. Наша, пак, од Бога дарована снага лежи у молитви да Бог помене душе пострадалих и да нам да снагу да истрајемо на хришћанским и демократским вредностима које су темељ цивилизације и нашег веровања у јединственост и непроцењивост светиње живота.

Ову истину вековима преноси песник: „Ниједан човек није острво, само по себи целина; сваки човек је део Континента, део Земље; ако грудву земље однесе море, Европе је мање, као да је однело неки Рт, као да је однело посед твојих пријатеља или твој; смрт сваког човека смањује мене, јер ја сам обухваћен човечанством. И стога никад не питај за ким звоно звони: оно звони за тобом...“

Нека од Лисабона до Владивостока звоне звона Европе, а молитве свих светих да буду са душама пострадалих у Бриселу, Бејруту, Паризу, Гази, сиријским, ирачким и другим градовима и селима!

Извор: Дневни лист Политика од 25. марта 2016. године

стрикта француске престонице Филип Гужон, амбасадор Руске Федерације у Француској Александар Орлов, Епископ хариуполски Јован (Васељенска Патријаршија), представници централних градских власти, римокатолички свештеници, новинари и православни Париза. У име Корсунске епархије чину су присуствовали архиепископски изасланици.

На таблици са називом нове улице стоји: „Улица матере Марије Скобцове: 1891–1945. Руска песникиња и уметница. Православна монахиња.

Учесница Покрета отпора у Равенсбрику“. Нова улица води ка улици Лурмел у XV дистрикту, где се налазило удружење „Православно дело“ које је основала мати Марија. Године 1943. мати Марију је ухапсио париски Гестапо, а у марту 1945. она је изгубила живот у логору Равенсбрик. Цариградска Патријаршија ју је канонизовала 2004. године и она је понела епитет преподобномученице.

Предлог за додељивање имена улице мати Марији дала је заменица градоначелника XV дистрикта Па-

риза за питања културног наслеђа и нове технологије Жислен Фонладос. Градски савет је овај предлог једногласно прихватио.

Извор: Православие.ру

(превод: протођакон Радомир Ракић)

АМСТЕРДАМ

Џамија под именом „Света Софија“

Како преноси веб-сајт Информативне службе СПЦ (спц.срб), позивајући се на извештај грчког портала Ромфеа, Турци напредују у изградњи и ка отварању џамије назване „Света Софија“ у Амстердаму, која представља тачну реплику велелепне Цркве Свете Софије у Константинопољу,

Овим активностима Турска жели да припреми глобалну заједницу за реализацију сна Реџепа Тајипа Ердогана, који је обећао да ће „Свету Софију“ у Цариграду да претвори у џамију.

Турци придају велику пажњу отварању нове велике џамије у Амстердаму (Холандија) са украденим именом „Света Софија“.

Турска новинска агенција Сабах извештава: „Престоница Холандије сањала је 20 година о отварању џамије која се зове „Света Софија“ у Амстердаму која ће отворити своје капије за вернике. Прве молитве петком биће одржане у џамији истовремено са њеним отварањем. Турски председник Ердоган биће присутан на церемонији отварања током којег ће 2500 људи да се моле.“

Избор имена „Света Софија“, што је, уствари, хришћанско име, заједно са Ердогановим отварањем џамије симболизује следећи корак турског председника који жели да симбол православне вере и хришћанске културе претвори у муслиманско богомољу.

Извор: Православие.ру

(превод: Информативна служба СПЦ)

У ПАРАЛОВУ

Зидови Косова и Метохије

Малобројни Срби у Паралову код Гњилана и даље су под притиском Албанаца из суседног села који, поред осталог, терају стоку на њихова имања. Србе не штити ни косовска полиција која није интервенисала ни када су Албанци кренули да им секу воће. Због тога су сада Срби принуђени да ограђују имања. Зидови и ограде на Косову и Метохији не престају да буду заштита. Доносе ограничену слободу. Ограђивање су започели и малобројни Срби у Паралову. Покушаће да спрече даље упаде стоке Албанаца из суседног села.

„У суботу смо имали расправу, била је и полиција. Он је узео секиру у руке и претио нам пред полицијом“, каже Перса Стојковић из Паралова код Гњилана.

Стока уништава и имање у власништву Српске Православне Цркве, на којем су рушевине Цркве Светог цара Константина и царице Јелене. Црква је 2014. године у присуству полиције извела геометра и означила своје имање. Проблеми се, међутим, настављају.

„После тога, коље је повађено, земља је поорана и наново је посејана пшеница на нашој имовини“, каже Светлана Стевић из организације „Мајка девет Југовића“.

У Паралову проблеми са упадима стоке Албанаца из оближњих села трају скоро деценију, тврде мештани. Алармирали су и Србе у косовској влади, да им помогну и у ограђивању имања.

Извор: РТС

У АУСТРИЈИ

На гробљу ратних заробљеника

У трећу, Крстопоклону недељу Великог Поста. 3. априла 2016, у Маутхаузену, Епископ аустријско-швајцарски Андреј је са свештенством Аустрије и високим гостима политичке елите Горње Аустрије, дипломатским кором Републике Српске, Србије, Црвеног крста Аустрије,

У САРАЈЕВУ

У знак сјећања на Митрополита Николаја

Са благословом Епископа захумско-херцеговачког и Администратора Митрополије дабробосанске Григорија, у организацији Митрополије дабробосанске и Музичке академије Универзитета у Источном Сарајеву, 31. марта 2016, одржан је у Саборној цркви Рођења Пресвете Богородице у Сарајеву концерт у знак захвалности и сјећања на блаженопочившег Митрополита дабробосанског Николаја.

Хор Смјера за црквену музику и појање Музичке академије Универзитета у Источном Сарајеву, основан је у октобру 2001. године као камерни хор, на иницијативу Митрополита дабробосанског Николаја.

Концерт је отворен композицијом „Вјечнаја памјат“ из „Опела“ Ст. Мокрањца, након које је мр Раде Радовић поздравио публику и говорио о блаженопочившем Митрополиту Николају. Између осталог рекао је да је Митрополит Николај „залагањем и великом жељом да унаприједи просвјетни рад у Цркви, одиграо и кључну улогу у оснивању Смјера за црквену музику и појање на Музичкој академији у Источном Сарајеву 1998, а три године касније иницирао је оснивање Камерног хора смјера, који би одговарао на богослужењима“. Митрополит је водио бригу и о музичкој настави у богословијама, која би припремала богослове за будуће студенте овог смјера што се касније показало изванредним системом. На овом концерту са двије нумере представио се и мјешовити вокални ансамбл студената Смјера за црквену музику и појање, чији је умјетнички руководилац мр Предраг Ђоковић доцент на истоименом Смјеру. Уследила је пауза у пјевању, а за њено вријеме о животу, раду и личности блаженопочившег Митрополита Николаја говорио је протојереј-ставрофор Ранко Билинац. Други дио концерта остављен је за свјетовне композиције. На самом крају вечери, старјешина Саборне цркве протојереј Владимир Ступар се захвалио Хору Смјера за Црквену музику и појање и публици која је до посљедњег мјеста напунила цркву.

Блаженопочивши Митрополит Николај је био шездесети на трону Митрополита дабробосанских, упокојио се 27. октобра 2015. године у 88. години.

другим високим званицама и многобројним српским народом у аустријском расејању, осветио темеље Спомен-капеле Светих Новомученика Српских.

На топографији терора и голготе српских војника захваћених ратним катастрофама, концентрациони логор Маутхаузен иде у врх ужаса у историји човечанства. То што је историјска патологија националсоцијалиста изнедрила у Другом св. рату, има у случају Маутхаузена – само четврт века раније – своју тешку моралну хипотеку и предисторију. Наиме, у месту Рајфендорф код Маутхаузена је у Првом св. рату положено војничко гробље при логору војних заточеника који су између 1914. и 1918, махом од последица тифуса умрли и ту били сахрањени. Број умрлих и ту сахрањених војника–заточеника износи 10.845 из Првог и 5.212 из Другог св. рата. Број сахрањених Срба је 7.038. Изградњом спо-

мен-капеле Светим Новомученицима Српским васпоставља се трајно место сећања као топос колективног историјског и метаисторијског сећања, како то вели један славни француски историчар. На таквим местима се кристализује историјско сећање једног народа. У историјском идентитету Срба мученика Маутхаузен има високу историјску и религиозну снагу, која ће у Спомен-капели наћи свој обредни израз.

Прошођакон Зоран Андрић

У БАЊСКОЈ

Посета на високом нивоу

Епископ рашко-призренски Теодосије заједно са настојатељем манастира протосинђелом Данилом и верним народом дочекао је, 3. априла 2016, у манастиру Бањска премијера Владе Србије Александра Вучића. Након обиласка цркве и манастирског комплекса, Вла-

ЕПАРХИЈА СРЕМСКА

Свети Бранковићи походе Срем

Благословом Његовог Преосвештенства Владике сремског Василија у периоду од Недеље Православља па до празника Преподобне Мати Ангелине, мошти Свете породице Бранковић биће пронесене кроз све градове и села, парохијске храмове и манастире Епархије сремске. Прочитајте Житије Свете породице Бранковић и потрудите се да вам постану узор честитости живота, исповедања православне вере, смерности и трпљења.

Све знаменитости и лепоте Богом спасаване Епархије, чуда уризничена у последњих 530 година, сабрана су и огледају се у руци српске деспотице Мајке Ангелине. Својом сачуваном руком – као Божији дар, боје ћилибара, ова Светитељка сведочи на видљив и опипљив начин све оно што је била и што је чинила у распетим временима за њену породицу и њен народ.

Рука Мајке Ангелине посетиће сваки град, свако село, све парохије и манастире у Епархији сремској, од 20. марта до 10. августа 2016, када ће се вратити у своју задужбину, манастир Крушедол.

У суботу, 2. априла, мошти Свете Мајке Ангелине свечано су дочекане у Сусеку. Владика сремски Василије, многобројно свештенство архијерејског намесништва Подунавског и Сремско-карловачког, велики број верних, деце... Свете мошти су понели најстарији свештеници да би их потом ђаци веронауке и деца фолклора у народним ношњама симболично преузела и унела у Храм Св. Архангела Гаврила у Сусеку, како би се пред моштима сви заједно помолили за исцељење душа и тела. Потом је Владика Василије одржао беседу и подсетио колико је Света породица Бранковић значајна за Српску Цркву и српски народ. На предлог надлежног свештеника сусецког, оца Ђорђа Санчанина, Владика Василије је наградио Орденом Св. Мајке Ангелине за мајчинство, ревност и љубав према Светој Цркви гђу Маријану Беговић и гђу Стану Симеуновић.

како јој треба и како не треба приступати. Први и основни корак који треба да направимо јесте одрицање од лоших и штетних навика. То је оно шта ће нас повести правим путем, путем покајања. Веома велику улогу у покајању верних треба да одигра и њихов свештеник, нагласио је прота Саво. Свештеник не треба да буде неми посматрач, јер већина људи на исповест долази са жељом да им се на неки начин помогне, да од свог свештеника затраже помоћ. Ипак, важно је да свештеник не испитује верника које грехе има да исповеди, него да га на прави начин усмери да он то сам каже. Из тог разлога након исповести, веома је битно одржати поуку. Поводом питања да ли ће нам Бог заиста опростити наше грехе, прота Саво Јовић је навео речи Светог Игњатија Богоносца: „Бог прашта свакоме ко се искрено каје.“ О значају Свете тајне исповести и покајања говори нам и један цитат Св. Јована Лествичника: „Покајање је обнова крштења.“ Овај цитат нам тачно указује колика је важност ове Свете тајне. Први корак на путу ка Господу Исусу Христу јесте покајање. Бити хришћанин значи бити стални покајник, закључио је прота Саво.

Након предавања присутно свештенство и верни народ су постављали питања на које су одговарали Епископ Јован и протојереј-ставрофор Саво Јовић.

Љакон Немања Искић

У ПОДГОРИЦИ

16 година школе вјеронауке

Једна од најстаријих школа вјеронауке у Митрополији црногорско-приморској, јесте она коју води вјероучитељица Снежана Поповић, дипломирани теолог. Како каже, школа вјеронауке „Младенци“, која дјелује при подгоричкој Цркви Св. Ђорђа основана је благословом Митрополита црногорско-приморског Амфилохија још 2000. године. Поред класичне вјерске наставе и поуке, дјеци је пружена могућност да се упознају са вјером и кроз друге блиске садржаје и методе.

– Полазници ове школе имају могућност да буду чланови иконописне секције, драмске, рецитаторске, као и ритмичке, која посебно увесељава талентовану дјецу за игру и плес. Наравно, све

дика Теодосије се премијеру и присутнима обратио: „И Влада Републике Србије, а нарочито премијер лично су подржали обнову манастира Бањска, што је омогућило да се после седамдесет година уради највише посла. Епархија рашко-призренска и ми који живимо на овим просторима све то не бисмо могли да учинимо без подршке наше Владе и премијера лично. Захваљујемо њему и свима који нас храбре и подржавају да сачувамо наше културно, историјско и духовно наслеђе на овим просторима.“

Извор: Епархија рашко-призренска

У АРАНЂЕЛОВЦУ

Духовна трибина

Са благословом Епископа шумадијског Јована у сали црквеног дома Петропавловске цркве у Аранђеловцу, 9. априла 2016, одржана је духовна трибина под називом: „Света тајна исповести и покајања – Најкраћи пут до Царства

Божијег“, на којој је говорио протојереј-ставрофор др Саво Б. Јовић, главни секретар Светог Архијерејског Синода СПЦ. Предавању је присуствовао и узео учешћа и Епископ шумадијски Јован.

На самом почетку трибине присутнима се обратио архијерејски намесник орашачки и старешина Петропавловског храма протојереј-ставрофор Мићо Ђирковић, који је присутне упознао са биографијом протe Савe Јовићa и његовим трновитим животним путем.

На самом почетку предавања прота Саво нас је упознао са значајем Свете тајне исповести и покајања, са начином

ове секције су првенствено у служби упознавања са вјером, и знања о вјери и начину на који је практикујемо, а опет, да све буде пријемчиво и блиско дјечи.

Вокални ансамбл „Његош“, који је 2007, представљао Црну Гору на великом свесловенском Међународном фестивалу „Словенски сусрети“ у Балашихи – Подмосковљу, изузетно успешно дјелује у оквиру ове школе. Поред старијег хора, ту је и млађа група, хорић „Анђелчићи“ који такође покушавају да се представе широј јавности пјесмом. То су пјесмице за најмлађе, наравно прожете вјерском тематиком, а које би, са надом у Бога, биле од користи у одрастању и вјерском васпитању свих малишана – истиче Поповићева.

Извор: Дан

Данас је почетак нашег спасања и објава вечне Тајне: Син Божији постоји је Син дјеве, а Гаврило јавља радосну благодатну вест. Због тога, заједно с њим, кличемо Богородици: Радуј се, благодатна, Госпој је с тобом! (Тропар Благовести)

У МАНАСТИРУ РМАЊ

Благовештењски сабор

У славу и част Пресвете Богородице, заштитнице и покровитељке рода људског и Мајке нашег Спаса Господа Христа Исуса, под сводовима Светониколајевског манастира Рмањ сабрали су се, на празник Благовјести, већ по традицији православни вјерници, свештеници и епископи, како би забили Господу, Његовој Мајци – Дјеви Марији – и свима светима, остајући у евхаристијском нераскидивом савезу

са Јединородним Сином Божијим, тиме потврђујући да је српски народ овог простора у свим временима био и остао чувар вјере Христове.

Звона са манастирског звоника означила су почетак Свете Архијерејске Литургије којом је начествовао Преосвећени Епископ далматински Фотије. Саслуживали су П. Г. Епископи: бихаћко-петровачки Атанасије и франкфуртски и све Њемачке Сергије, заједно са свештенством и свештенмонаштво Бихаћко-петровачке и Далматинске епархије. Манастирски Храм Светог Николаја Чудотворца био је претијесан да прими све оне који су са разних страна пристигли да би својим присуством исказали јединство вјерујућих православних Срба.

Након Епископа Атанасија, вјерницима и свештенству пригодним ријечима обратио се и Епископ далматински Фотије, истакавши значај Благовијести Пресвете Богородице у историји спасања рода људског.

Извор: Епархија бихаћко-петровачка

У ЕПАРХИЈИ ВАЉЕВСКОЈ

Свечаност у Ћелијама

Празник Благовести свечано је обележен у манастиру Ћелије, будући да се на Благовести родио и упокојио новоканонизовани српски светитељ ава Јустин Ћелијски (1894–1979), духовник ове свете обитељи преко 30 година. Светом Литургијом начествовао је умировљени Епископ захумско-херцеговачки др Атанасије, а у богослужењу је учествовао и Епископ ваљевски Милутин.

„Слушао сам једног мудраца у време боравка по Европи како каже... 'Бог не постоји јер, кад би постојао, морао би сам себе створити.' Ја му кажем: Управо то је Христос урадио. Вечни Бог створио је себе човеком. И то славио на данашњи дан, Христово зачеће, благовештење... Као млад богослов запамтио сам тешка времена безбожности и марксистичке идеологије. Данас би неки други идеолози да нам перу свест. Узалуд! Свест овог народа су Свети Николај Лелићки и ава Јустин Ћелијски“, поручио је Епископ Атанасије.

По литургијском сабрању и ломљењу славског колача, Владика Милутин, заједно са престолонаследником Алек-

сандром Карађорђевићем и принцем Катарином, посетио је Општу болницу Ваљево, где је директору установе др Добривоју Грујићу принцеза Катарина уручила кључеве аутомобила Фиат 500L, поклон Хуманитарне организације „Лајфлајн“ (Канада), чији је она покровитељ.

Извор: Епархија ваљевска

У ДУБРОВНИКУ

Слава свих православних

И ове године прослављена је заједничка слава свих православних Дубровчана, а 139. пут у велељепном Храму Благовјештења у Граду.

Евхаристијским сабрањем начествовао је Његово Преосвештенство Епископ захумско-херцеговачки и приморски Григорије, уз саслужење свештеника из више епархија. Окупљеном вјерном народу из Дубровника, Требиња и Херцег Новог, Епископ Григорије се обратио надахнутом бесједом. У наставку Литургије освештано је славско жито и преломљен славски колач. Управа Црквене општине је за све присутне приредила славско послужење.

Извор: eparhija-zahumskohercegovačka.com

У МАНАСТИРУ БЕШКА

Храмовна слава

Поводом храмовне славе Благовештенске цркве манастира Бешка на Скадарском језеру, Митрополит црногорско-приморски Амфилохије служио је 7. априла 2016, са свештенством свету службу Божију у овом манастиру.

У току Литургије Владика је крстио дјевојчицу Марту. Након причешћа

НАЈАВА

У понедељак, 25. априла 2016, у Римској дворани Библиотеке града Београда, са почетком у 19 часова, поводом обележавања годишњице геноцида над Јерменима, бићете у прилици да присуствујете уметничком програму у оквиру кога ће Ана Марија Вартабедијан изложити слике посвећене Јерменији, јерменску поезију казивати Ануш Балајан, а на тему „Јермени у Турској 100 година после“, говориће историчар Данко Страхинић.

вјерних благосиљан је славски колач. У архипастирској бесједи Митрополит Амфилохије је рекао да је данашњи празник радост неба и земље и свеукупне творевине. „Он је радост свих радости, радост људскога бића које је изразила Пресвета Дјева и потврдио Свети Архангел ријечима: Радуй се, благодатна“, рекао је Митрополит црногорско-приморски и додао да је јединство са Богом једина вјечна и непролазна заједница. „А кроз Њега, онда и заједница међу нама, кроз Свету тајну примања Тијела и Крви Његове, постаје вјечна и непролазна“, казао је Митрополит.

Благовештенски сабор у манастиру Бешка настављен је славском трпезом хришћанске љубави.

Извор: Митрополија црногорско-приморска

У НОВОМ САДУ

У част Пресв. Богородице

На празник Благовести Пресвете Богородице, 7. априла 2016, Свету Литургију у Саборном храму у Новом Саду служио је Епископ новосадски и бачки Иринеј, уз саслужење Епископа јегарског Јеронима, свештенства и ђаконства.

У евангелској омилији Владика Иринеј је поред осталог истакао: „У великом низу Господњих и Богородичиних празника, посебно место заузима данашњи празник Благовести. Ако изузмемо припрему у Старом Завету за долазак Спаситеља света, данашњим празником почиње остварење Божијег плана спасења свих нас. У свету опште покварености и изопачености девојка Марија је била као крин и једина достојна да роди Спаситеља света.“

После великог входа Владика Иринеј је у чин презвитера рукоположио ђакон Марка Бубуља, катихету и досадашњег ђаконa при Храму Рођења Светог Јована Крститеља у Бачкој Паланци. У славу Божију, а у част Пресвете Владичице Богородице, током Свете Литургије

је појао је хор Свети Јован Крститељ из Бачке Паланке.

Извор: Епархија бачка

У ПУЛИ

Благовијести

На празник Благовијести, 7. априла 2016, Његово Преосвештенство Епископ горњокарловачки Герасим посетио је парохију пулско-перојску и том приликом у Храму Светог оца Николаја Мирликијског у Пули служио Свету Архијерејску Литургију. Уз учешће вјерног народа поменуте парохије, Епископу су саслуживали Архимандрит Наум, протојереј-ставрофор Горан Петковић, протонамјесник Милидраг Стокановић и ђакон Јован Галамић.

Извор: Епархија горњокарловачка

У ОВЧАР БАЊИ

Прослава манастирске славе

Целокупно уметничко, културно и историјско наслеђе овчарско-кабларских манастира представља најзначајнију цивилизацијску тековину Чачка и његове шире околине. Благовештење у Овчар Бањи, један од девет манастира наше српске Свете Горе, прославио је своју славу. Велики број монаха и монахиња, свештенства и верног народа из Епархија жичке и тимочке, окупио се у овом манастиру да празник Пресвете Богородице торжествено прослави Светом Архијерејском Литургијом којом је началствовао Епископ жички Јустин.

Саслуживали су Архимандрит Дамјан (Цветковић), Архимандрит Тимотеј (игуман манастира Вазнесење), Архимандрит Јован (игуман манастира Вујан), јеромонах Николај (сабрат манастира Преображење), архијерејски намесник пожешки протојереј-ставрофор Ненад Величковић и протојереј Небојша Дабић, архијерејски намесник трнавски. Својим присуством прославу

су увеличали представници свих овчарско-кабларских манастира: настојатељ манастира Свете Тројице јеромонах Орисије, игуманија манастира Сретење Аквилина, игуманија манастира Успеније Наума, настојатељица манастира Никоље Јелисавета, настојатељица манастира Јоване Теодора, све у пратњи својих сестара и сестринство манастира Ваведења.

У својој беседи Епископ жички је најпре поздравио окупљене нагласивши: „Ово је велики дан за Цркву Божију, за народ Божији, за ову свету обитељ, јер ово је прва слава од када су дошле сестре монахиње у ову свету обитељ и наставиле вековну традицију живота овде, на овоме светом и благословеном месту.“ Владика је, затим, објашњавајући читав домострој спасења, подсетио окупљене на подвиг и величину Пресвете Богородице без које би овај свет био змијарник у сенци смртној и у тами.

Извор: Епархија жичка

БИЉАНА

ЂОРИЋ (19)

из Матарушке Бање нестала је у среду 2. децембра 2015. године.

Ни после 3 месеца од Биљане нема ни трага ни гласа. Водила је миран живот. Студент је Економског факултета у Косовској Митровици. На дан нестанка излазила је на испит који је положила. Иако је прошло 3 месеца, полиција и даље предузима мере у циљу њеног нестанка.

Одељење криминалистичке полиције у Краљеву је исте вечери расписало објаву о несталим лицима, а потом и међународну потерницу. Националном централном бироу Интерпол Београд прослеђен је захтев и расписана је међународна жута Интерполова потерница за несталим Биљаном Ђорић.

Овим путем упућујемо апел свима грађанима, родбини, пријатељима да уколико имају икакву информацију о несталој Биљани, то пријаве полицији.

– Градећи цркве, градимо себе –

Помозимо обнову Манастира Лепавина

„Сваки човек је лице Божије“, кажу Свети Оци. А Црква је парче неба у којој на видљив начин примамо благодат невидљивог Бога Духа Светога. Чиме бисмо могли да вратимо ударје Богу за небројена добротина која нам је учинио и која нам дарује свакога дана, ојачава, снажи, лечи? Чиме? Ударјем и захвалношћу! Ако човек само мало пожели да се захвали Богу за сва блага која нам дарује, његова душа се ојачава и он се сав претвара у љубав и почиње да жели да и сам чини добра дела. Почини да осећа да је то уствари воља Божија. Али, могућност да се узврати Богу ударјем и захвалношћу, пружа се човеку свакога дана. Наше православне душе су биле сабласно празне па су и наше велике светиње деценијама биле пуне и празне.

Али, Бог по милости својој ипак није оставио народ свој. Цркве су све пуније а и душа наша православна се опоравља. Зато морамо и нашим храмовима да помогнемо, ко колико може и жели. Зато учествујте и Ви у обнови нашег православног манастира Лепавинског из XVI века, у коме се налази чудотворна икона Царице Небеске Лепавинске, одакле ниједна покајана душа није отишла неслушана по молитвама својим.

Кроз своју историју манастир Лепавина је више пута рушен, било безумљем људским, било небригом или зубом времена. Обновљан је увек добро-

вољним прилозима Христољубивих људи, јер другачије није ни могуће. Данас је поново неопходна обнова манастира Лепавине посвећеног празнику Ваведења Пресвете Богородице. Потребна је обнова како цркве манастирске, тако и старог дела конака из XVIII века, јер су обе грађевине у доста лошем стању.

Овим путем се обраћамо свим православним Србима у свету и свим људима добре воље да за обнову ове старе, а велике светиње приложе своје „две лепте“, како каже Свето Јеванђеље, а молитвама игумана Архимандрита оца Гаврила и браћије, Господ ће вас стоструко наградити.

Свако добро од Господа!

Управа манастира Лепавина

ПОМОЗИМО ОБНОВУ МАНАСТИРА ЛЕПАВИНА

КУНСКИ РАЧУН - ERSTE BANKA
2402006 - 1100515726

ДЕВИЗНИ ЖИРО РАЧУН
УПЛАТА ЗА: МАНАСТИР ЛЕПАВИНА
БАНКА: ЕРСТЕ БАНКА
IBAN: HR1824020061100515726
SWIFT: ESBCHR22